

Planeringsstrategi

För översiktsplan i Pajala kommun

Mandatperiod 2022 – 2026

Antagen av Pajala Kommunfullmäktige 2024-04-08
Justerat protokoll 2024-04-12

Möten med referensgrupper, myndigheter och internremiss har ägt rum under perioden:

Interna möten BoM 13/11 - 2023 med bland annat Maria Allden

Internremiss: 8/2 – 15/2 - 2024

Informationsmöte med politiker, 22/1 – 2024, 7/2 - 2024

Behandling av ärendet på politisk nivå:

AU: 11/3 – 2024

KS: 25/3 - 2024

KF: 8/4 - 2024

Dialog med länsstyrelsen 21/3 - 2024

Underrättelse om antagande finns på kommunens hemsida och *"Planeringsstrategin"* har skickats till följande:

Länsstyrelsen Norrbotten, Boverket, Region Norrbotten, Norrbottens kommuner, Kiruna kommun, Gällivare kommun, Övertorneå kommun, Överkalix kommun, Muonion kunta och Kolarin kunta samt Pellon kunta

Kommunfullmäktige har den 8 april 2024 antagit planeringsstrategin:

"Planeringsstrategi - För översiktsplan i Pajala kommun, Mandatperiod 2022 – 2026"

Justerat protokoll från Kommunfullmäktige med beslut gjordes 2024-04-12

Del I Inledning

1.	Bakgrund	7
1.1	Inledning	7
1.2	Lagändringar i plan- och bygglagen 1 april 2020	8
1.3	Översiktsplan och ändrade planeringsförutsättningar	9
2.	Från EU nivå till lokal nivå	11
2.1	Inledning	11
2.2	Agenda 2030	12
2.3	Sveriges Miljökvalitetsmål	12
2.4	Regional nivå	13
2.5	Lokal nivå	15
3.	Länsstyrelsens yttrande	16
3.1	Inledning	16
3.2	Nya planeringsförutsättningar	17
4.	Kommunen	21
4.1	Inledning	21

4.2	Utmaningar och möjligheter i Pajala kommun	22
4.2.1	Befolkningsframskrivning och bostadsförsörjning	22
4.2.2.	Samordnad fysisk planering och utvecklingsmöjligheter	24
4.2.3	Arbetsmarknad, grön omställning och infrastruktur	25
4.2.4	Klimatförändringar och klimatanpassning	28
4.2.5	Friluftslivsområden, natur och rennäring samt kultur	29

Del II Befintliga planer och andra styrdokument

5.	Övergripande nivå	30
5.1	Översiktsplan	30
5.2	Fördjupade översiktsplaner (FÖP)	31
5.2.1	Pajala centralort	31
5.2.2	Fördjupad översiktsplan över Meja – Mukkan Kangas, Erkheikki, Juhonpieti och Autio	31
5.2.3	Fördjupad översiktsplan över Kangos	32
5.3	Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-plan)	33
5.4	Andra viktiga kommunala styrdokument och mål	33
5.4.1	Bostadsförsörjningsprogrammet	33
5.4.2	Avfallsplan och VA-plan	33
5.4.3	Näringslivstrategi	34
5.4.4	Kulturmiljöprogram	35
5.4.5	Områden för friluftsliv	35
5.4.6	Vindkraftsparker	36
6.	Detaljplaner	37
6.1	Inledning	37

6.2	Nya detaljplaner	38
6.3	Områdesbestämmelser	39
7.	Övrigt kunskapsunderlag	39
7.1	Trafikstrategi	39

Del III Ta ställning till kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering

8.	Kommunens översiktsplan inklusive FÖP	40
8.1	Behov av att revidera översiktsplanen	40
8.2	Fördjupade översiktsplaner	40
8.2.1	Sattajärvi alternativt andra orter	40
9.	Tematiska planer	41
9.1	Inledning	41
9.2	Vindbruksplan	42
9.3	VA-plan/vattentjänstplan, vattenförsörjningsplan och avfallsplan	42
9.4	Infrastrukturplan	44
9.5	Gestaltade livsmiljöer, byggnader och kulturmiljöer	46
9.6	Områden för friluftsliv	47
9.7	Klimatanpassningsplan	48
9.8	Näringslivstrategi	51
9.9	Bostadsförsörjningsprogram	51
9.10	Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-plan)	52

Del IV Uppföljning och genomförande

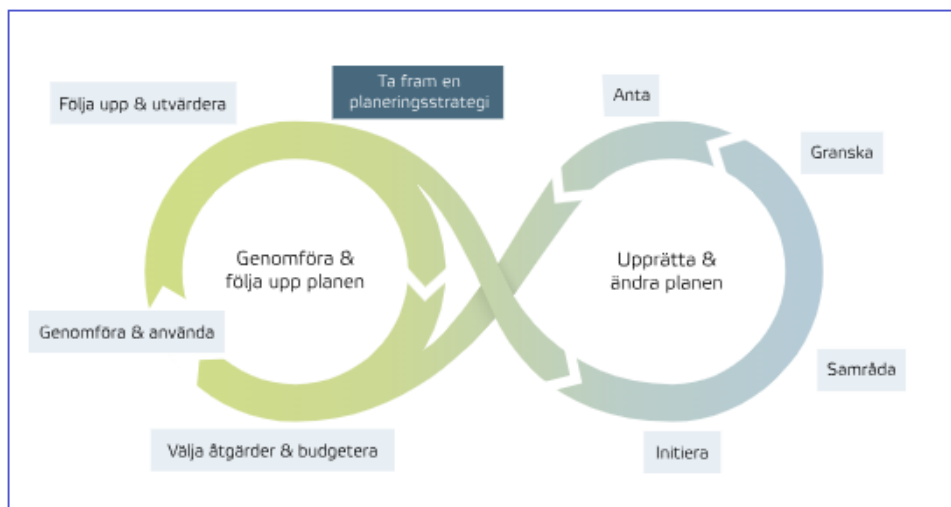
10.	Uppföljning av beslutade insatser	53
10.1	Kommunens fortsatta arbete med översiktsplanen	53
10.2	Översikt och tidsplan för framtagande av planer	56

Del I Inledning

1. Bakgrund

1.1 Inledning

Att ta fram en "Planeringsstrategi" ingår i arbetet med att ta fram en översiktsplan och för att översiktsplanen ska fungera som ett verktyg för politiska beslut måste översiktsplanen vara aktuell. Kommunen ska med hänvisning till plan- och bygglagen (2010:900) 3 kap 23 § utarbeta en planeringsstrategi och kommunfullmäktige ska senast 24 månader efter ett ordinarie val anta en planeringsstrategi, i det här fallet senast den 11 september 2024.¹

Kortfattat ingår det i en planeringsstrategi att:

- 1) ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar som är av betydelse
- 2) ta ställning till översiktsplanens aktualitet
- 3) ta ställning till kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen
- 4) anta planeringsstrategin

Fig. 1 Processen med att ta fram en planeringsstrategi och översiktsplan

¹ Med hänvisning till: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/genomfora/ta-fram-planeringsstrategin/>

Den 1 april 2020 ändrades vissa bestämmelser i plan- och bygglagen som bland annat innebär att översiktsplanen inom varje mandatperiod ska värderas om det är aktuellt.² Det är i planeringsstrategin som denna värdering synliggörs med underlag som bland annat inkommit från länsstyrelsen.³ I Pajala kommun har politikerna redan beslutat att översiktsplanen är inaktuell.⁴

Efter år 2025 kommer en översiktsplan som har blivit antagen *före* den 1 januari 2004 upphöra att gälla. Om kommunen i stället antar en ny översiktsplan inom två år efter det senaste valet behövs det däremot inte tas fram någon planeringsstrategi, vilket inte är aktuellt i Pajala kommun. Denna bestämmelse omfattar även sådana ändringar som avser endast en viss del av kommunens yta, det vill säga fördjupade översiktsplaner (FÖP) som har blivit antagna före den 1 januari 2004.

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Om kommunen inte antar en planeringsstrategi (eller ny översiktsplan, vilket alltså inte är aktuellt i Pajala kommun) inom angivet tidsintervall det vill säga senast den 11 september 2024 kommer översiktsplanen i dess helhet förklaras som inaktuell, och till den tillhörande bilagor och tematiskt underlag. Nuvarande översiktsplan kommer att gälla fram tills att den ersätts med en ny som vunnit laga kraft.

Planeringsstrategin ska ta sikte på att fånga upp ändrade planeringsförutsättningar och beskriva vilka nödvändiga prioriteringar och satsningar som krävs för att kommunen ska ha tillgång till ett ändamålsenligt kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet med att ta fram en reviderad översiktsplan och därmed ha tillgång till relevant bedömningsunderlag avseende mark- och vattenanvändning.

1.2 Lagändringar i plan- och bygglagen 1 april 2020

Den 1 april genomfördes bland annat följande ändringar i plan- och bygglagen:

- det infördes krav på att grunddragen i översiktsplanen ska redovisas på en karta för hela kommunen
- översiktsplanen kan ha en annan detaljeringsgrad för en viss del av kommunen
- under samrådet ska kommunen endast redovisa de bedömningsunderlag som är relevanta/har relevant betydelse för mark- och vattenanvändning
- granskning ersätter det tidigare momentet, "*utställning av översiktsplaneförslaget*" i planprocessen⁵

² Med hänvisning till kraven i PBL 3 kap. 3§, 4 § andra stycket punkt 1 – 2 samt 5 §, Yttrande från länsstyrelsen, dnr: KS-2023-136Ä2, bilaga 4

³ Med hänvisning till: Dnr: KS-2023-136Ä2-bilaga1

⁴ Med hänvisning till Kommunfullmäktiges beslut, Dnr KS 2018.233, september 2018, samt Kommunstyrelsens yttrande Dnr: 401-11365-2018

⁵ Mer om de nya bestämmelserna som trädde i kraft 1 april 2020 kan läsas i länken nedan:

Senast 24 månader efter ordinarie riksdagsvalet⁶ måste kommunfullmäktige anta en planeringsstrategi (såvida kommunen inte antar en ny översiktsplan som ska vinna laga kraft under motsvarande tidsperiod). Om kommunen inte antar en planeringsstrategi kommer det få till följd att den gällande översiktsplanen förklaras som inaktuell i sin helhet, även fördjupningar och tillägg till planen. Ett sådan åtgärd kommer medföra att detaljplaner måste handläggas genom ett sk utökat planförfarande och att andra myndigheter kan göra *egna* bedömningar gällande mark- och vattenanvändning och tillstånd enligt miljöbalken i ärenden för Pajala kommuns räkning.

1.3 Översiktsplan och ändrade planeringsförutsättningar

Översiktsplanen utgör ett viktigt strategiskt dokument som beskriver bland annat var nya utvecklingsområden för tex bostäder ska byggas och därmed användningen av mark- och vattenområden.

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanen är ett samlat beslutsunderlag som belyser bland annat hur kommunen ska:

- tillgodose riksintressen och allmänna intressen⁷ med hänvisning till 2 kap plan- och bygglagen
- miljökvalitetsnormer⁸
- sådana förhållanden som är av väsentlig betydelse
- ange på vilket sätt översiktsplanen avviker från regionplanen

Allmänna intressen kan beskrivas som samhällets gemensamma intressen som man ska ta hänsyn till och tillgodose i all planläggning. Mark- och vattenområden ska användas för sådana ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. I händelse av att det finns flera konkurrerande intressen som gör anspråk på ett markområde, ska det ges företräde till sådan användning som från allmän

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/ikrafttradande--och-overgangsbestammelser/>

⁶ Den 11 september 2024

⁷ med hänvisning till 2 kap Plan- och bygglagen

⁸ Med hänvisning till 5 kap Miljöbalken

synpunkt medför en långsiktigt god hushållning. I denna bedömning får enskilda intressen inte hindra en utveckling som har värderats vara betydelsefull.⁹

Begreppet riksintresse omfattar två olika typer av geografiska områden som har utpekats för att de har så pass viktiga värden och kvaliteter som är av stor betydelse för nationen som helhet. Riksintressen enligt Miljöbalken kap. 3 och 4 omfattar områden med nationellt viktiga kvaliteter och värden. Det kan till exempel vara frågan om riksintresseområden som används för renskötsel, naturområden, områden med fornlämningar eller områden som är viktiga för energiförsörjning. Det är totalt tolv myndigheter i Sverige som avgör vilka riksintressen enligt Miljöbalkens 3 kap. som är aktuella och som kommunen i den fysiska planeringen måste värna om.¹⁰

Riksintressen enligt Miljöbalkens 4 kap. är områden som riksdagen har beslutat om. Dessa kan bestå av stora sammanhängande områden till exempel nationalparker med viktiga naturvärden, områden som är av stor vikt för friluftsliv eller har kulturvärden av stor betydelse.

Kommunens översiktsplan är daterad från år 2010. I översiktsplanen ingår centrala planhandlingar såsom planbeskrivning, plankartor och MKB (miljökonsekvensbeskrivning) samt olika tematiska plandokument/bilagor i den mån det anses vara befogat. Nya riktlinjer och mål samt ändrad lagstiftning har tillkommit *sedan* översiktsplanen från 2010 vann laga kraft och med hänsyn till allmänna intressen och samhällsutvecklingen i Pajala kommun är det viktigt att dessa ändringar behöver fångas upp när nya utvecklingsområden ska tas in i översiktsplanen. Därmed kommer mark- och vattenområden i översiktsplanen värderas. Eftersom översiktsplanen är ett vägledande överordnat dokument är det viktigt att denna uppdateras i förhållande till nya planeringsförutsättningar och utgångspunkter. Översiktsplanen ska fungera som ett verktyg för fysisk planering för kommunala och andra myndigheters beslut och därför är det viktigt att den utformas på ett tydligt och informativt sätt för kommuninvånare, enskilda och berörda myndigheter med aktuella riktlinjer, mål och med hänsyn till relevant lagstiftning.

Det förestående planarbetet med att utarbeta en ny översiktsplan behöver ta sikte på att uppfylla nya lagkrav, nationella och regionala mål och riktlinjer som tillkommit efter att översiktsplanen från 2010 vann laga kraft. En sammanställning av väsentliga ändringar som tillkommit efter att översiktsplanen antogs, framgår av föreliggande planeringsstrategi i kap. 3.2. En översikt över befintligt kunskapsunderlag finns beskrivet i kap. 8 och förslag på vilka övergripande tematiska bilagor/kunskapsunderlag som kan revideras eller tas fram finns beskrivet i kap. 9.

⁹ PBL 2 kap.

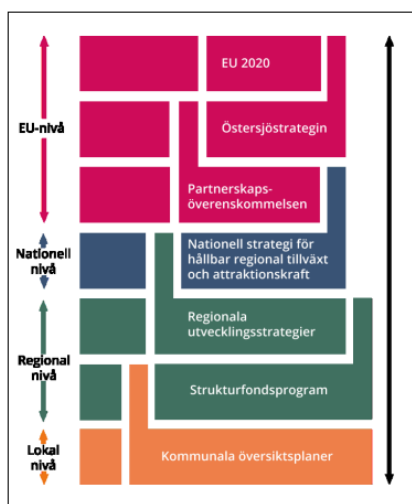
¹⁰ [https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/nationell-planering/riksintesse-ar-betydelsefulla-omraden/](https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/nationell-planering/riksintresse-ar-betydelsefulla-omraden/)

Av planeringsstrategin framgår vilka andra planer, till exempel *fördjupade översiktsplaner eller tematiska planer* som ska utgå, fortsatt gälla, eller som helt eller delvis behöver revideras. Dessutom redogörs för behovet av vilket nytt kunskapsunderlag som behöver utarbetas.¹¹

2. Från EU nivå till lokal nivå

2.1 Inledning

Europeiska och nationella riktlinjer och mål återspeglas i den regionala utvecklingsstrategin. Ett axplock av strategiskt övergripande riktlinjer ska genomsyra fysisk planering oavsett på vilken nivå dessa riktlinjer föreslås gälla för. Riktlinjerna omfattar samtliga planverktyg inom ramen för fysisk planering.

I "Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft" framhålls att följande strategier eftersträvas fram till 2030:

- likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- kompetensförsörjning och kompetensutveckling
- innovation, förnyelse, entreprenörskap och företagandet
- tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem

Överordnade samband av policydokument på olika nivåer

Källa: Regional utvecklingsstrategi för Norrbotten 2030, Region Norrbotten, 2018

¹¹ Ej fullständig sammanställning

Illustrationen ovan visar vilka hänsyn man behöver beakta från överordnade nivåer och hur dessa förhåller sig till den lokala nivån genom översiktsplaner. Inom respektive nivå utarbetas policydokument som beskriver mål och riktlinjer för utveckling som har återkopplingar till fysisk planering och översiktsplanering.

2.2 Agenda 2030

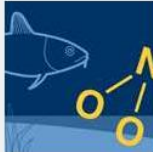

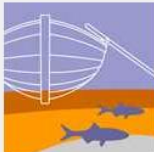

Vid FN mötet år 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål som återspeglas i Agenda 2030 för långsiktigt hållbar utveckling. Utifrån ett övergripande Agenda 2030 perspektiv ska kommunen i sin fysiska planering visa hur man ska uppfylla dessa mål som omfattar följande tre hållbara dimensioner:

- den ekonomiska
- den sociala
- den ekologiska

Dessa tre dimensioner utgör de yttre ramarna utifrån vad planeten klarar av och utgör elementära byggstenar för att skapa långsiktigt, hållbara samhällen som tar hänsyn till att tillgodose dagens behov utan att för den skull äventyra kommande generationers behov och möjligheter. Vid framtagande av en ny översiktsplan ska ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling utgöra viktiga utgångspunkter för hur samhällsutvecklingen ska ske i Pajala kommun.

2.3 Sveriges Miljökvalitetsmål

Sverige har sexton nationella miljökvalitetsmål som beskriver tillståndet i den svenska miljön och vad man ska eftersträva i sitt miljöarbete. Hur kommunen uppfyller miljömålen ska framgå av översiktsplanen.

	Begränsad klimatpåverkan		Frisk luft		Bara naturlig försurning		Giftfri miljö
	Skyddande ozonskikt		Säker strålmiljö		Ingen övergödning		Levande sjöar och vattendrag
	Grundvatten av god kvalitet		Hav i balans samt levande kust och skärgård		Myllrande våtmarker		Levande skogar
	Ett rikt odlingslandskap		Storslagen fjällmiljö		God bebyggd miljö		Ett rikt växt- och djurliv

Sveriges 16 miljömål

Källa: <https://sverigemiljomal.se/>

2.4 Regional nivå

Den regionala utvecklingsstrategin ligger till grund för vilka prioriteringar som ska utföras inom ramen för det regionala utvecklingskapitalet avseende strukturprogram, strategier, handlingsprogram och övriga insatser. Riktlinjer och mål för Norrbottens län ska efterlevas och synliggöras i översiktsplanen. Det ska i en översiktsplan särskilt noteras om, och på vilket sätt översiktsplanen avviker från regionplanen.

Den regionala utvecklingsstrategin är ett övergripande styrdokument som belyser den önskvärda utvecklingen fram till år 2030 i Norrbotten. För Norrbottens län finns en framtagen vision om att Enligt Norrbotten ska bli:

Sveriges mest välkomnande och nytänkande län, och att man med gemensamma krafter i länet eftersträvar att bygga ett långsiktigt livskraftigt Norrbotten med god förmåga till anpassning utifrån de omvärldsförändringar som råder. Det poängteras också att Norrbottens unika förutsättningar och möjligheter ska tas tillvara. Visionen är att Norrbotten ska vara och skapa förutsättningar för:

- att vara välkomnande, hållbart och attraktivt
- hållbar tillgänglighet
- att ha en väl fungerande kompetensförsörjning
- vara innovativt och konkurrenskraftigt

Det framgår av Norrbottens utvecklingsstrategi vilka prioriterade insatsområden som ska prägla utvecklingen i Norrbotten och till dessa hör:

- hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
- hållbara transporter och tillgänglighet
- flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning
- smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap och alltid med siktet inriktat på en utveckling som baseras på hållbarhet, jämställdhet, jämlikhet och mångfald

För närvarande pågår:

- arbetet med att ta fram en reviderad version av "*Regional utvecklingsstrategi för Norrbottens län*", RUS program
- Länsstyrelsen i Norrbotten kartlägger förekommande landskapstyper, och detta underlagsmaterial/kunskapsunderlag bedöms vara betydelsefullt när översiktsplanen ska revideras
- Trafikverket arbetar med att ta fram en uppdaterat länstransportplan som visar vilka framtida infrastrukturella lösningar som krävs i länet inom transportområdet¹²

¹² Ej fullständig sammanställning

2.5 Lokal nivå

Kommunen har flera mål och prioriterade insatsområden som den framtida utvecklingen i Pajala kommun ska ta sikte på under perioden 2024 – 2025.¹³ Inom ramen för Agenda 2030 målen finns på övergripande kommunnivå prioriterade mål som kommun särskilt ska eftersträva att uppfylla.

Kommunens prioriterade mål ska förankras inom ramen för den fysiska planeringen, och dessa mål är:

- att vård och omsorg ska ha hög tillgänglighet, god kvalitet och delaktighet
- kommunen ska förvalta och utveckla våra tillgångar på ett hållbart och miljömedvetet sätt.
- att år 2035 ska Pajala kommuns verksamheter vara fossiloberoende
- att kommunen är en attraktiv arbetsgivare med hög tillgänglighet och professionalitet
- att det finns goda förutsättningar för lärande, fritid och framtidsmöjligheter i kommunen
- att möjliggöra att fler människor och företag väljer att flytta och etablera sig i Pajala, och utifrån detta mål finns följande prioriterade insatsområden som på ett konkret sätt har återkoppling till fysisk planering:
 - ✓ Öka utbudet av attraktiva tomter i kommunen¹
 - ✓ Öka bostadsbeståndet under planperioden
 - ✓ Öka förutsättningarna för att befintliga företag kan växa och utvecklas, samt att det finns tillgång till attraktiva markområden för nya företag som vill etablera sig i kommunen

Av Kommunfullmäktig prioriterade Agenda 2030 mål inom ramen för fysisk planering:

Axplock av Agenda 2030

¹³ Källa: Strategisk plan och budget 2023, plan 2024 – 2025, Pajala kommun

3. Länsstyrelsens yttrande

3.1 Inledning

Det har sedan, den nu gällande översiktsplanen blev antagen 2010, tillkommit nya nationella och regionala riktlinjer samt lagändringar vilka sammantaget innebär att dessa behöver beaktas inom ramen för fysisk planering och som kommer ställa ökade krav på samordning mellan de projekt som planeras att starta upp.

Här nedan finns en sammanställning¹⁴ av de nya ändringar som kommunen behöver uppmärksamma i samband med revidering av översiktsplanen och dessa utgör även underlag i bedömningen om planers aktualitet.

Länsstyrelsen har i enlighet med plan- och bygglagens 3 kap. 26 § en skyldighet att redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. En sådan redovisning har inkommit till kommunen.

Det påpekas här att sammanställningen omfattar såväl kommunspecifika synpunkter och sådana som är av generell karaktär.

Sammanställningen visar även inom vilka temainriktade områden som det inte har tillkommit några nya ändringar efter att översiktsplanen vann laga kraft. Enligt Miljöbalkens kap. 3 och 4 kap. ska riksintressen alltid redovisas i översiktsplanen och hur kommunen ska tillgodose dessa, oavsett om det tillkommit ändrade planeringsförutsättningar eller ej.

Det är många frågeställningar med stundom komplexa samband som ytterst behöver tydliggöras via politiska beslut. Nationella och regionala mål och riktlinjer är ett bra kunskapsunderlag och fundament att utgå ifrån när dessa frågeställningar ska belysas i planeringsstrategin/översiktsplanen. Föreliggande planeringsstrategi sammanställer behovet av kompletterande kunskapsunderlag och vilka strategiskt målinriktade planer till som kommunen behöver utarbeta, för att på ett målinriktat sätt skapa goda förutsättningar att kunna uppfylla kommunens vision om att det år 2040 ska finnas 7000 invånare i Pajala kommun.¹⁵

¹⁴ Med reservation att detta *inte* är en heltäckande sammanställning, avser utlåtande från 2018.

¹⁵ Nya krav med hänvisning till länsstyrelsens inkomna yttrande från 2022 gällande planeringsstrategin.

3.2 Nya planeringsförutsättningar

Sammanställning nedan redogör kortfattat de ändringar som har ändrats/tillkommit¹⁶ sedan översiktsplanen från 2010 vann laga kraft.¹⁷ Översiktsplanens aktualitet har bedömts utifrån plan- och bygglagens 3 kap. 3 §, 4 § andra stycket punkt 1 - 2 samt 5 §.¹⁸

Det bör noteras att när det har skett lagändringar brukar det även föranleda till nya vägledningar/riktlinjer och vice versa, vilket betyder att informativa överlappningar förekommer.¹⁹

Innebörd av olika färgkategorier		
lagar	mål/riktlinjer/strategier	övrigt planeringsunderlag

Ändringar i plan- och bygglagen samt i Miljöbalken	
Kategori	Innehåll
	<p>1 april 2020 ändrades vissa bestämmelser i PBL kap. 3 som handlar om översiktsplanering. Det kan vara frågan som att man behöver besluta om disposition och vilken uppbyggnad översiktsplanen ska ha. I detta sammanhang ingår bland annat att ta ställning till hur den digitala anknutningen ska vara till informationsmaterialet, och hur information som ingår i ett inbördes relaterat sammanhang ska struktureras och visualiseras i digital form. Ovan nämnda lagändring berör att dessa nämnda infallsvinklar utifrån ett informations-och datasammanhang behöver beaktas:</p> <ul style="list-style-type: none">• Det infördes krav på att grunddragen i översiktsplanen ska redovisas på en karta för hela kommunen• Översiktsplanen kan ha en annan detaljeringsgrad för en viss del av kommunen• Under samrådet ska kommunen endast redovisa de bedömningsunderlag som har relevant betydelse för bedömningen av förslaget• Granskning ersätter det tidigare momentet, "utställning av översiktsplaneförslaget" i planprocessen.²⁰

¹⁶ Belyser även i begränsad omfattning temaområden som inte medför någon ändring t.ex. vissa riksintressen

¹⁷ Se yttrande från Länsstyrelsen Norrbotten, september 2022, ärendebeteckning 401-6617-2022, bilaga 3.

¹⁸ På Boverkets hemsida Kunskapsbanken finns en utförlig lista avseende alla nationella mål som är relevanta för den fysiska planeringen för att Sverige ska uppnå målet om hållbar samhällsutveckling. Sammanställningen nedan omfattar ett urval av lagändringar och underlag som är relevant för länets kommuner men även kommunspecifika kommentarer som endast avser kommunens planeringsunderlag.

¹⁹ Det poängteras att sammanställningen i tab. 1 inte är heltäckande se även lagändringar som tillkommit efter januari 2014 som har betydelse för den översiktliga planeringen: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/genomfora/ta-fram-planeringsstrategin/lansstyrelsens-underlag/lagandringar/>

²⁰ Källa: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/ikrafttradande--och-overgangsbestammelser/>

	Bostadsförsörjningslagen (2000:1383) ändrades den 1 oktober 2022, lagändringen innebär till exempel att Boverket ska ta fram ett underlag som kommunerna ska utgå ifrån när de ska bedöma vilka bostadsbehov som inte kan tillgodoses i kommun.
	Enligt PBL 3 kap. 4 § ska det framgå hur gällande miljö kvalitetsnormer ska uppfyllas, och det ska framgå huruvida det finns risk för att överskrida miljö kvalitetsnormerna eller ej. ²¹
	Nya lagändringar gällande klimatdeklaration och aktivitetskravet i plan- och bygglagen trädde i kraft 1 augusti 2022
	Fr o m den 1 januari 2018 gäller nytt kap. 6 i miljöbalken som innebär förändringar för miljöbedömningar av planer som upprättas efter plan- och bygglagen
	En lagändring fr o m 1 augusti 2018 i PBL 3 kap. 5 §, syftar till att förbättra beredskapen i kommunerna inför klimatförändringarna, med hänsyn till översvämning och skred samt erosion. Även sådana åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser och energieffektivisering ska belysas i översiktsplanen. ²²
	FN:s barnkonvention blev lag 1 januari 2020 och ska beaktas i översiktsplanen. På Boverkets hemsida finns rapporten <i>"Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling"</i> som ett rekommenderat underlagsmaterial.
Nationella och/eller regionala mål och riktlinjer samt vägledningar	
	<i>"Agenda 2030"</i> och dess 17 globala mål för långsiktigt hållbar utveckling har ett flertal mål som ska beaktas i kommunens översiktsplan.
	<i>"Sveriges 17 miljö kvalitetsmål"</i> lägger grunden för i vilken riktning det övergripande miljöarbetet ska baseras på. De senaste årens uppföljningar har visat att det återstår många målinriktade insatser för att dessa mål ska uppfyllas.
	Tillämpning av 3 – 5 kap. miljöbalken och av PBL gällande <i>"Transportsystemet i samhällsplaneringen"</i> gällande nationella mål, från Trafikverket 2020
	Gällande farligt gods finns från 2019 <i>"Riktlinjer för fysisk planering – skyddsavstånd till transporter för farligt gods i Norrbotten och Västerbotten"</i> som tillhandahålls via Planeringskatalogen
	Boverkets vägledning om <i>"Hälsa, säkerhet och risker"</i> , från 2018. Riskområden ska synliggöras i översiktsplanen.
	Nationell strategi för klimatanpassning, Regeringen, 2018
	Nationell infrastrukturplan är framtagen för 2022 – 2030 av regeringen
	Ny regional länstransportplan för perioden 2022 - 2033, antagen september 2022
	Regional utvecklingsstrategi 2030 (RUS) ska beaktas, framtagen 2018, en revision av denna pågår
	<i>"Grön infrastruktur i Norrbotten - en preliminär handlingsplan"</i> , Norrbotten länsstyrelsen, 2018
	<i>"Nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad"</i> , 2021 är framtagen av Energiverket och Naturvårdsverket
	<i>"Bostadsförsörjningsprogram"</i> , fr o m 2014 ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen ska tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder

²¹ Hänvisning till: VISS, SLU.se: miljödata, databas för provfiske i vattendrag, stormusslor, SMHI: hydrologiska data mm,

²² Källor: klimatrisker i översiktsplaner, PBL kunskapsbanken, Boverket; Vägledning ras, skred, erosion från Swegeo.se; Snö i framtida klimat – för de nordligaste länen från länsstyrelsen; Norrbottens klimat – och energistrategi 2020 - 2024, klimatanpassning från smhi.se; SIG Vägledning 1, utgåva 4, 2018; Översvämningssportalen från msb.se;

	Nya nationella mål för folkhälsopolitiken antogs 2018, <i>"Skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation"</i> samt <i>"Folkhälsa ska bli mer jämlik"</i> från regeringen.se; <i>"Norrbottens folkhälsostrategi 2018 – 2026"</i> från Region Norrbotten, <i>"Samhällsplanering och boende"</i> från Folkhälsomyndigheten, <i>"Medborgardialog"</i> från Boverkets kunskapsbank, <i>"Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen"</i> från Boverkets kunskapsbank, <i>"Norrbottens strategi för jämställdhet 2018 -2023"</i>
	<i>"Regional folkhälsostrategi 2028 – 2026"</i> , fr om år 2018
	<i>"Ekosystemtjänster i den byggda miljön"</i> från Boverket 2019
	<i>"Grön infrastruktur i Norrbotten – en preliminär handlingsplan"</i> från länsstyrelsen i Norrbotten, 2018
	Beakta nationella mål som avser följande kategorier: demografi, bebyggelse, ekonomi, natur & miljö, infrastruktur + <i>"Vision Sverige"</i> källa: Boverket – PBL kunskapsbanken
	Ökade krav på mellankommunala och regionala intressen samordnas särskilt mot bakgrund till <i>"grön omställning"</i>
	Sweco:s rapport <i>"Sveriges nya rapport" - hur har flyttströmmarna ändrats i landet"</i> efter covid och möjligheter till distansarbete
	På SGU:s hemsida finns flera vägledningar om jord, berg, mineraler som bör användas i samband med översiktsplanearbetet. Riksintressen för värdefulla ämnen och material ska framgå av översiktsplanen. Vägledning om geologi i översiktsplaneringen bör vara ett underlagsmaterial som ska användas i samband med revidering av översiktsplanen.
	Tillgång till befintliga skyddsrum ska belysas i översiktsplanen, med hänvisning till att det är ett allmänt intresse enligt PBL kap. 2 och ska beaktas i översiktsplanen. På MSB:s hemsida finns vägledning inom detta sakområde.
	Vägledning från länsstyrelsen om förorenade områden, <i>"vägledning om hantering av förorenade områden vid planering och lovgivning"</i> . I geodatakatalogen finns <i>"potentiellt förorenade områden"</i> samt från MSB <i>"Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering"</i>
	Mellankommunala och regionala intressen kan i ökad grad kräva ökad samverkan och samordning mellan kommuner och region. Bland annat betonas att satsningar som kan härledas till den <i>"gröna omställningen"</i> kräver behov av arbetskraft i regionen vilket kan kräva mer erfarenhetsutbyte och dialog på en övergripande nivå.
	Senast i december 2023 ska Regeringen ha framtagit en nationell strategi för livsmedelsberedskap
	Regional strategi för <i>"Planeringsunderlag för brukningsvärd jordbruksmark i Norrbotten"</i> , 2019.
	Vägledning om buller gavs ut av Boverket i april 2022
	<i>"Planeringsunderlag för brukningsvärd jordbruksmark i Norrbotten"</i> , länsstyrelsen, 2019
	<i>"Norrbottens läns kulturmiljöprogram"</i> och Planeringskatalogen ger vägledning om kulturmiljöer
	Kartläggning av värdefulla naturområden för friluftsliv och turism från Naturvårdsverket bör användas vid översyn av översiktsplanen

	Naturvårdsverket har gemensamt med Energimyndigheten tagit fram en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad, från 2020/2021. Underlaget ska användas av de regionala myndigheterna för att utarbeta regionala riktlinjer, som ska användas i samband med kommunens vindkraftsplanering på översiktsplanenivå.
	Vägledning om "Totalförsvarets intressen i samhällsplaneringen" utgör viktigt underlag för översiktsplanen
	Svenska kraftnäts utbyggnad av ny kraftledning mellan Jokkmokks kommun och Keminmaa i norra Finland. En översikt av nödvändiga infrastrukturella lösningar behöver beaktas i "Infrastrukturplanen" ²³ men givetvis även i översiktsplanen.
	Nationella "Goda gestaltade livsmiljöer" är övergripande mål som antogs av riksdagen 2018. Målsättningen med lagen är att: "Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön". Dessa mål ska synliggöras i översiktsplanen.
Statliga intressen enligt 3 – 4 kap. Miljöbalken	
	Översyn av riksintressen har under perioden 2020 - 2022 gjorts i regi av Trafikverket som har värderat vilka anläggningar som kommer vara av riksintresse. Trafikverket har inget intresse av järnväg i Kaunisvaara däremot råder på politisk nivå en diskussion om järnvägsdragning mellan Svappavaara och Finland via Kaunisvaara.
	Totalförsvarets militära delar behöver beaktas i samband med revidering av översiktsplanen, främst med hänvisning till områden i kommunens västra del som kan beröras av flygning i luftrummet.
	Vattenmyndigheten har i maj 2022 beslutat om ett nytt åtgärdsprogram som ska användas som ett underlag som visar vilka åtgärder som är relevanta att vidta för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna för vatten. Åtgärdsprogrammet utgör ett juridiskt bindande dokument.
	Boverkets vägledning "Hälsa, säkerhet och risker" från 2018 ska beaktas i översiktsplanen. Den återkopplar till plan- och bygglagen och kommunen ska värdera riskområden för olyckor, erosion och skred samt möjliga översvämningsområden.
Statliga intressen enligt 3 kap. Miljöbalken som inte berör Pajala kommun och inte behöver beaktas i översiktsplan med anledning av att dessa riksintressen inte har ändrats efter att översiktsplanen vann laga kraft 2010	
Riksintresseområde	Kommentarer
Rennäring	Inga nya riksintressen har tillkommit som berör Pajala kommun
Yrkesfiske	Inga nya riksintressen har tillkommit efter antagande av översiktsplanen
Friluftsliv	En värdering av områden av riksintresse av friluftsliv blev genomförd 2017 och här har inte några förändringar skett.
Värdefulla ämnen och material	Inga nya riksintressen har tillkommit, de tidigare funna ska beskrivas
Energiproduktion	Inga nya riksintressen har tillkommit inom Pajala kommun
Totalförsvaret civila delar	Finns inget riksintresse i Pajala kommun ²⁴

²³ Som föreliggande "Planeringsstrategi" föreslår ska utarbetas

Översyn av riksintressen		
	Naturvård	Inga nya riksintressen har tillkommit inom Pajala kommun, men en översyn av riksintressen pågår och denna är framtagen för Pajala 2023.
	Kulturmiljö	Inga nya riksintressen har tillkommit inom Pajala kommun, men en översyn av riksintressen gällande kulturmiljö ska genomföras, osäkert när den är färdig
Riksintressen enligt 4 kap.		
Inga ändringar har inträffat sedan översiktsplanen antogs		
LIS-områden		
Inga ändringar gällande lagstiftning som berör LIS har tillkommit, sedan LIS-planen antogs 2012		

Tab. 1²⁵

I föreliggande planeringsstrategi, i kap. 5 – 7 finns redogjort vilka befintliga planer med koppling till fysiska planering som finns idag. I kap. 8 – 9 presenteras behovet av vilka nya planer och tematiskt inriktade planer som kan utarbetas under den kommande översiktsplaneprocessen med hänsyn till sammanställningen ovan.

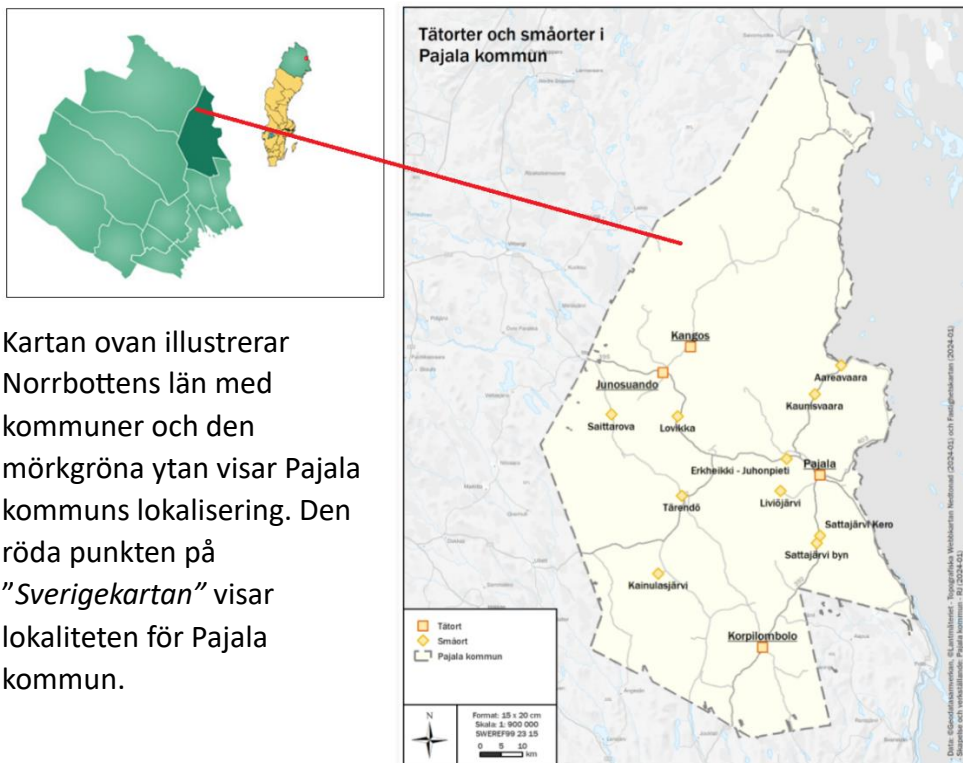
4 Kommunen

4.1 Inledning

Pajala kommuns landyta motsvarar 7840 km² vilket är 2 % av landets totala yta. Pajala kommun ligger i Norrbottens län och gränsar i Sverige till följande fyra kommuner: i söder till Övertorneå och Överkalix kommuner, i väster till Gällivare, mot norr till Kiruna. Kommunen gränsar österut mot grannlandet Finland med kommunerna Muonio, Kolari och Pello. Från Pajala centralort är det 25 kilometer till finska Kolari.

²⁴ Information om Försvarsmaktens riksintressen finns att läsa om på deras hemsida: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/sok/#!/all?query=riksintressen>

²⁵ Utöver sammanställningen ovan har Länsstyrelsen lämnat ett granskningsyttrande 2010 som gäller i samtliga delar avseende den kommuntäckande översiktsplanen från 2010. "Planeringskatalogen" innehåller en sammanställning uppdelad inom olika ämnesinriktningar på vilka nya lagar och riktlinjer som tillkommit efter att översiktsplanen vann laga kraft. Det är en webbaserad söktjänst som innehåller vägledning, geodata, karttjänster och rapporter. Eventuella frågor gällande tab.1 kan ställas till Helena Majforsen.

Kartan ovan illustrerar Norrbottens län med kommuner och den mörkgröna ytan visar Pajala kommuns lokalisering. Den röda punkten på "Sverigekartan" visar lokaliteten för Pajala kommun.

Källa: GIS-enheten, Pajala kommun

I kommunen finns följande tätorter: Pajala, Kangos, Junosuando och Korpilombolo. En tätort definieras som en sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare.

Pajala kommun definieras som en "mycket gles landsbygds kommun".

I kommunen är det centralorten Pajala som har störst utbud av grundläggande service, vård, omsorg och skola. Ett något mer begränsat utbud av varor och tjänster finns även på följande orter: Kainulasjärvi, Tärendö, Saittarova och Kitkiöjärvi samt Muodoslompolo.

Kartillustrationen till vänster visar vilka, och var kommunens tät- och småorter finns.

4.2 Utmaningar och möjligheter i Pajala kommun

4.2.1 Befolkningsframskrivning och bostadsförsörjning

Statistiska centralbyrån har bedömt hur den framtida befolkningsframskrivningen²⁶ kommer att se ut i kommunen. Enligt den fortsätter en successiv minskning av befolkningsunderlaget men att denna trend vänder allt eftersom, ju närmare man kommer år 2030. Kommunen delar inte

²⁶ I detta sammanhang gällande antal och åldersfördelning

SCB:s uppfattning om befolkningsframskrivningen och har i stället siktet inställt på att det år 2040 kommer finnas 7000 invånare i kommunen. SCB:s statistik visar också att antal äldre personer över 80 år kommer öka i kommunen, vilket kommunen får ta med i beräkningen gällande denna målgrupps framtida behov. Utifrån ett planeringsperspektiv kräver detta omfattande målinriktade åtgärder för att kunna tillgodose denna målgrupps vård- och omsorgsbehov. När antalet äldre ökar fordras att det finns ett tillräckligt stort antal anpassade boenden för den äldre befolkningen, utifrån deras behov och förutsättningar. Var ska dessa anpassade boendelösningar finnas och hur ska man kunna tillgodose en utbyggnadstakt som motsvarar den efterfrågan som finns? Det är frågor som i dag återstår att lösa och behöver diskuteras och förankras politiskt.

Pajala kommun, i likhet med många andra kommuner har en åldrande befolkning vilket innebär att det finns ett stort behov av att få in yngre personer i arbetsför och familjebildande ålder i kommunen. Idag är arbetslösheten i Pajala låg men det är svårt att få människor att flytta till Pajala kommun när utbudet av bostäder är för litet, som inte alltid motsvarar den efterfrågan som råder i kommunen.

Att kunna lösa bostadsförsörjningsfrågan är i dag av central betydelse och efterfrågan av bostäder ökar, och i det här sammanhanget gäller det inte minst tillgången av "*prisivärda*" bostäder med "*rimliga hyror*" som folk rent generellt efterfrågar. I syfte att kunna stimulera flyttkedjor behövs dels ett ökat utbud av billiga lägenheter men även en variation av olika upplåtelseformer. Flera relativt billiga bostadsrätter i attraktiva områden kan bidra till att det finns fler som väljer att sälja sitt hus som i sin tur kan leda till att det skapas rörlighet på bostadsmarknaden med åtföljande flyttkedjor. Detta får till följd att det uppstår en större marknad av försäljningsbara småhus vilket kan uppfylla de önskemål som personer i familjebildande ålder har, att kunna köpa ett hus. Det efterfrågas även efter mindre lägenheter, och avsevärt större lägenheter med relativt stor boyta.²⁷

Utifrån ett planeringsperspektiv är frågan om framtida bostadsområden i huvudsak ska lokaliseras i Pajala centralort och dess näromgivning. En annan alternativ bebyggelseutveckling kan även inrymmas i konceptet att "*hela landsbygden*" ska leva, vilket givetvis ställer helt andra krav gällande den fysiska planeringen med hänsyn till bebyggelsestrukturer och samordnade infrastrukturella lösningar. Dessa frågeställningar och avvägningar behöver politikerna ta ställning till.

²⁷ Med hänvisning till Bostadsförsörjningsprogrammet från 2024, som beräknas bli antagen under året.

4.2.2. Samordnad fysisk planering och utvecklingsmöjligheter

I det här sammanhanget berörs även hur man utifrån marknadsmässigt försvarbara grunder kan tillgodose nödvändiga infrastrukturella lösningar till exempel VA-försörjning och samtidigt ombesörja diverse kommunala åtagande såsom skolskjutsar, som medför ökade kostnader i kommunens budget. Det poängteras här att LIS-planen inte bara är ett planeringsunderlag som skapar förutsättningar för nya attraktiva bebyggelseområden, för permanentbostäder men även för att kunna bygga fritidshusområden i kommunen.²⁸

LIS-planen, som betyder *”landsbygdsutveckling i strandnära läge”* är ett viktigt tematiskt kunskapsunderlag till översiktsplanen. Denna tematiska plan redogör för, var man i strandskyddade områden kan få dispens från strandskyddet. Syftet med LIS-planen är bland annat att föreslå åtgärder i planen ska kunna bidra till att främja utveckling på landsbygden. I kommunen eftersträvas att finna attraktiva områden för ny bebyggelse, främst för småhusbebyggelse. Ett flertal nya riktlinjer och bestämmelser har tillkommit från det att LIS-planen vann laga kraft år 2012, till exempel kravet på att beakta och värdera hur klimatändringar kan bidra till ökade risker i utpekade LIS-områden. Kommunen kommer arbeta målinriktat för att finna nya attraktiva utvecklingsområden och med beaktande av de nya krav som ställs samt för att få dispens från strandskyddet.

För närvarande utarbetas flera detaljplaner i kommunen, såväl kommunala som privata planer vilket fordrar att disponibla exploateringsbara ytor relaterat till de nya planerna behöver värderas utifrån ett helhetsperspektiv. I syfte att väga in hur stordriftslösningar kan nyttjas optimalt gällande olika infrastrukturella lösningar behöver en kartläggning utföras av områden som angränsar till dessa utpekade LIS-områden och detaljplaneområden. Här fyller arbetet med översiktsplanen en viktig roll, att väga in allmänna intressen gällande markanvändning och hur dessa arealer inbördes kan användas på ett ändamålsenligt sätt med fokus på långsiktigt hållbar samhällsutveckling. I denna kartläggning ingår även att värdera vilka äldre detaljplaner som bör släckas vilket sammantaget kan medge utökade möjligheter för annan alternativ markanvändning, som gynnar utvecklingen i kommunen som helhet.

²⁸ Kanske onödigt att påpeka, men en antagen LIS-plan medger inte per automatik ger bygglov, som man alltid behöver ansöka om.

4.2.3 Arbetsmarknad, grön omställning och infrastruktur

Inledningsvis; alla goda ting är tre som samtliga samverkar och bidrar till tillväxt och goda utvecklingsmöjligheter i Pajala kommun. Rent generellt kan sägas att kommunen behöver bli mer attraktiv, vilket man kan åstadkomma bland annat genom målinriktade insatser som främjar näringslivet. En bredare arbetsmarknad bidrar till positiva synergieffekter när flera företag etableras i Pajala, som även har förutsättningar att utvidga sitt samarbete med grannländerna Norge och Finland. Ett sammanbindande järnvägsstråk mellan grannländerna kan öppna upp för många nya affärsförbindelser och bredda det regionala samarbetet. För en lång tid framöver kommer gruvan givetvis vara viktig för den fortsatta utvecklingen i Pajala kommun men det behövs flera privata aktörer från näringslivet som kan komplettera arbetsmarknaden. Det förutsätter att det bland annat finns tillgång ett elleveranssystem som är robust och tillförlitligt samt att det digitala nätet är tillräckligt utbyggt. Fjärrvärmens produktions- och distributionsförmåga ska analysera mot framtida behov i förhållande till nya utvecklingsområden i översiktsplanen.

Från skogen framställs träråvara som med fördel kan användas när det ska byggas nya bostäder. Kommunen bör i sin näringslivsstrategi framhålla vikten av att det ska finnas goda betingelser för att verksamheter inom vidareförädling av träråvaran ska finnas i kommunen. Med hänvisning till *"Strategi för Sveriges nationella skogsprogram"*²⁹ finns uttryckt att ett fokusområde för skogsbruket ska karaktäriseras av: *"Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet ska vara ökad sysselsättning, stärkt hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling med beaktande av skogens sociala värden...."* Utifrån en sådan formulerad ansats bör kommunen tillvara de möjligheter som finns inom skogsnäringen.

I Pajala kommun finns inte många jordbruksverksamheter, men målsättningen bör vara att öka den lokala livsmedelsförsörjningen i kommunen.³⁰ Den typen av analyser skulle kunna inkluderas i en tematiskt inriktad plan. Den nya översiktsplanen bör bidra till att öka förutsättningarna för att bedriva jordbruksinriktad verksamhet i kommunen. Det betyder att nya utvecklingsområden bör undvika att ta i anspråk sådan mark som anses vara ändamålsenlig för jordbruksinriktade verksamheter, med god jordmån. Odlingsbara arealer kan även användas för foder eller energiproduktion. Den lokala livsmedelsproduktionen bör öka avsevärt vilket indirekt bidrar till att minska livsmedelsberoendet från vår omvärld och minskar då behovet av dessa långväga transportflöden av livsmedel.

Den gröna omställningen medför bland annat att flera och sammantaget större områden kommer tas i anspråk för vindkraftsparker. Värdefulla friluftsområden och andra naturområden med stort naturmångfaldskapital hotas gå förlorade, vilket i sin tur kan medföra negativa konsekvenser till exempel för turist- och rennäringen i form av att framtida tillväxt försvåras och att kunna utöva areella näringar. Motstående intressen

²⁹ Källa: Strategi för Sveriges nationella skogsprogram, Regeringskansliet, 2018

³⁰ Se: Regeringens proposition 2016/17:104, En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.

balanserar på var sin sida, där riksintressen och allmänna intressen har företräde. Det kommer framgå av översiktsplanen hur kommunen ska planera för en väl avvägd utvecklingsinriktning.

Det mellankommunala samarbetet och nödvändigheten av att ha ett gott informationsutbyte med kommuner i länet har fått ökad tyngd. Stora infrastrukturprojekt till exempel anläggandet av vindkraftsparker upptar stora arealer och kan medföra konsekvenser för grannkommunernas mark- och vattenanvändning. Åtgärdsområden för vattenförvaltning sträcker sig över kommungränserna. Fysiska åtgärder i miljön får inte påverka menligt på vattnets miljö kvalitetsnormer och även här är det mellankommunala samarbetet viktigt, hur man gemensamt kan arbeta för att bibehålla eller förbättra vattnets kvalitet. Mellankommunala och regionala intressen kan i ökad grad kräva mer samverkan och samordning mellan kommuner och andra externa aktörer i region. Bland annat betonas att satsningar som kan härledas till den *”gröna omställningen”* kräver behov av arbetskraft i regionen, vilket kan kräva mer erfarenhetsutbyte och dialog på en övergripande nivå.

Samhällsviktiga funktioner, hållbar samhällsutveckling och sårbarhet ska betraktas utifrån ett integrerat helhetsperspektiv. Sådana frågeställningar som att säkerställa energiförsörjning och tillgång till dricksvatten och andra samhällsviktiga funktioner bör åskådliggöras i översiktsplanen.

Det rådande geopolitiskt spända läget i världen och diskussioner om ett medlemskap i NATO kan leda till försvarets möjligheter att utöva sin verksamhet kan leda till att större hänsyn måste tas i den översiktliga planeringen. Det finns inga utpekade mark- och vattenområden som är av riksintresse för försvaret men däremot kan luftutrymmet av *”lågflygningsområde med påverkansområde”* påverkas, särskilt om det ska byggas vindkraftsparker. Detta utesluter inte att det i framtiden kan finnas ett intresse att använda mark i Pajala kommun utifrån de intressen som Försvarsmakten företräder.

I kommunen finns många riksintressen som ska redovisas i översiktsplanen som ett särskilt utpekat tema. Kommunen ska särskilt lägga tonvikt på att redovisa hur kommunen avser att tillgodose riksintressena och en eventuell avvägning mellan konkurrerande riksintressen. Riksintressen för vindkraftsanläggningar och mineralutvinning fanns inte redovisat i översiktsplanen från 2010. I samband med kartläggning av nya vindkraftsparker föreslås att den även på en övergripande nivå ska beskriva vilka begränsningar det kan medföra för friluftslivet och för områden som omfattas av formella skyddsbestämmelser.

Beskedet från Mark- och miljödomstolen gällande att gruvverksamheten ges fortsatt tillstånd att bedriva sin gruvverksamhet i Pajala bidrar till fler arbetstillfällen i kommunen, och på ett indirekt sätt till befolkningsökning och därmed ett ökat behov av nya exploateringsbara områden för

bostäder. Den gröna omställningen och expansionstakten inom en rad olika verksamheter i Norrbottens län inklusive Pajala kommun fordrar att det finns ett uppdaterat strategiskt beslutsunderlag att utgå ifrån, när olika avvägningar inom den fysiska planeringen behöver tas.

Ett tema i översiktsplanen ska omfatta en beskrivning av värdefulla ämnen och mineraler vilket ska redogöras i planbeskrivningen och i tillhörande kartunderlag. Det är viktigt att i översiktsplanen belysa vilka konsekvenser den utökade exploateringen inom gruvnäringen orsakar för annan alternativ mark- och vattenanvändning i området, samt vilken framförhållning kommunen ska ha i förhållande till den expansiva ytan som kan relateras till gruvnäringen.

Flera frågeställningar gällande kollektivtrafik, bilberoende och infrastruktur kan behöva synliggöras. Till dessa hör bland annat:

- Med hänsyn till kollektivtrafikens sparsamt trafikerade turer är de flesta i Pajala kommun beroende av att ha bil. Hur ska regionala aktörer finna nya lösningar för glesbygdens kollektivtrafik utifrån trafikanternas önskemål och behov?
- Hur ska kommunen inom ramen för sin fysiska planering rikta in sig på att finna nya utvecklingsområden för bostäder och verksamheter och samtidigt eftersträva att uppnå klimatneutrala lösningar i kommunen?
- Utbyggda laddningsbara stationer för eldrivna bilar finns idag endast i begränsad omfattning och hur ska elförsörjningen byggas ut för att kunna tillgodose laddningsbara strukturer för elfordon?
- Energiförsörjningen är ännu inte tillräckligt utbyggd för att man ska kunna ha en bilpark bestående av elfordon. I vilken takt behöver elnätskapaciteten byggas ut för att tillgodose den efterfrågan som finns på en tillförlitlig och robust elförsörjning för samhällets olika behov?

För närvarande pågår en utbyggnad av Svenska Kraftnäts kraftledning mellan Jokkmokks kommun och Keminmaa i norra Finland. Detta projekt är ett mellankommunalt intresse som även ger konsekvenser för samordnade infrastrukturella lösningar och elnätskapacitet i Pajala kommun, men i vilken utsträckning räcker det när nya utvecklingsområden tas fram i översiktsplanen?

Väg 99, är av riksintresse och denna väg trafikerar ett stort antal tunga malmtransporter, som kan utmana trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter. Nya utvecklingsområden för bostäder ska tas fram och i det här sammanhanget ska man särskilt ha fokus på trafiklösningar som säkerställer en ökad trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter, med förslag om var gång- och cykelvägar bör lokaliseras. För närvarande råder behov av att det anläggs nya gång- och cykelvägar mellan primära målpunkter i redan etablerade bostadsområden och det är befogat att se över hur kommunen ska finna trafiksäkra lösningar på dessa platser som omfattas av Trafikverkets ansvarsområden. Utbyggnaden av gång- och cykelvägar bör prioriteras i högre grad så att det skapas ett finmaskigt gång- och cykelnät mellan viktiga målpunkter, i och utanför tätorterna.

Trafikverket³¹ har under 2022 värderat vilka av deras anläggningar som kommer vara av riksintresse. Det har även diskuterats om det kan vara aktuellt med en järnvägssträckning från Finland vidare mot Svappavara där det på regional nivå har funnits ett stort intresse för att bygga denna sträckning. En sådan infrastrukturell lösning skulle kunna bidra med logistiska fördelar för gruvnäring, skogsnäring och för försvaret. Järnvägsstråk från Finland, över Pajala med slutdestination i Narvik bör man vara särskilt mån om att bevaka i den fysiska planeringen och värna om. Dessa diskussioner gällande ny järnvägssträckning lär pågå långt efter att den nya översiktsplanen har antagits men kommunen behöver utifrån dessa infrastrukturella infallsvinklar vara förutseende i samband med revidering av översiktsplanen.

I Pajala kommun arbetar man målinriktat för att skapa goda betingelser för ett nyanserat näringsliv som sammantaget bidrar till ökad tillväxt i kommunen som helhet. Pajala Airport är en viktig pusselbit för att det ska kunna skapas nya affärsförbindelser och främja framväxten av ett stabilt och nyanserat näringsliv, som även skapar förutsättningar för internationella affärsmässiga relationer och nya turistströmmar.

4.2.4 Klimatförändringar och klimatanpassning

Framtida klimatförändringar kan medföra att det finns ökad risk för översvämningar, skyfall, ras, skred och erosion. Även förhöjda temperaturer kan leda till allvarliga situationer för till exempel sårbara personer och kan kräva ökad beredskap i samband med att det uppstår värmeböljor. Det ska framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att bemöta dessa klimatrelaterade risker.

Vid framtagande av nya utvecklingsområden är det angeläget att undvika exploatera områden som kan innebära att människor och egendom skadas, om det inträffar en händelse som har utlösts av klimatrelaterade faktorer/olycka. Kommunen behöver ha förbättrad beredskap att kunna förebygga klimatrelaterade risker, vilket stärktes genom ändringar i plan- och bygglagen och byggförordningen år 2018. I översiktsplanen ska klimatrelaterade risker såsom översvämning, ras, skred och erosion belysas samt risken för skador på den byggda miljön, men även av nya utvecklingsområden. Det ska framgå av översiktsplanen hur dessa risker kan minska eller upphöra vara en risk.

Även en kartläggning av potentiella riskområden, genom kumulativa faktorer ska framgå av översiktsplanen.

³¹ Trafikverket har utpekat transportpolitiska mål vilka ska beaktas i översiktsplanen, till dessa hör tex: tillgänglighet i hele landet, tillgänglighet för alla, tillförlitlighet för alla, tillförlitlighet och enkelhet, trygghet, klimat, biologisk mångfald, luftkvalitet, buller samt trafiksäkerhet.

LIS-planen ger förutsättningar för landsbygdsutveckling i strandnära läge men, med hänsyn till ökade hänsynskrav gällande framtida klimatförändringar kan det innebära en större åtstramning av, var det kan utpekade lämpliga LIS-områden.³²

4.2.5 Friluftslivsområden, natur och rennäring samt kultur

Den ökade exploateringen av naturområden innebär att det är motiverat att närmare kartlägga olika natur- och friluftsområdets kvalitéer. En sådan kartläggning kan dessutom innefatta till exempel tätortsnära natur- och strövområden, som i dag inte har något formellt skydd. Det finns behov av att göra en kartläggning av var det finns intressanta natur- och kulturmiljöer som med fördel kan användas för friluftsliv. Naturreservat, biotopskydd och Natura-2000 områden har formella skydd och för dessa finns redan uttalade förhållningsbestämmelser. En övergripande analys av främst sådana områden som saknar formella skydd bör kartläggas och hur man på bästa sätt kan förvalta områdena i den fysiska planeringen.

Stora sammanhängande områden tas i anspråk av rennäringen, varav några är av riksintresse. Länsstyrelsen arbetar med en översyn av dessa vilket sammantaget kan leda till att utpekade områden för rennäring kan komma att ändras i framtiden. I Pajala kommun bedrivs rennäring genom koncessionsrenskötsel som innebär att koncessionsbyarna har tillgång till åretruntmarker i vissa utpekade områden, och att renar kan ägas av andra än av sameer. I händelse av att fysisk planering inkräktar på rennäringen ska kommunen i ett tidigt skede ta upp detta med samebyn och länsstyrelsen. Kommunen är emellertid mån om den samiska kulturen ska ha goda betingelser och att rennäringen inte ska begränsas i dess omfång, som en följd av exploatering i områden som berör renarnas betesdistrikt.

Kommunen arbetar tvärsektorielt med målet om *"Goda gestaltade livsmiljöer"*. En tydlig målinriktning kommer presenteras i översiktsplanen som även inkluderar frågeställningar som har återkoppling till kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader, och fysisk planering.

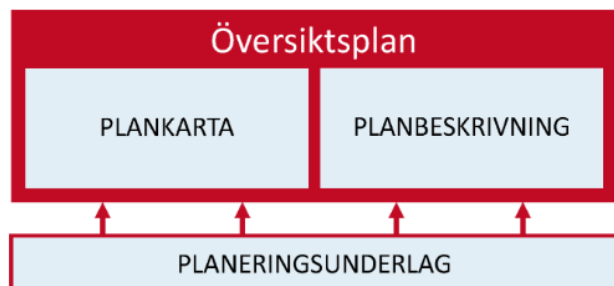
³² Måhända överflödigt att kommentera, men sammatget är det många kriterier som måste uppfyllas innan en LIS-plan kan godkännas.

Del II Befintliga planer och andra styrdokument

5. Övergripande nivå

5.1 Översiktsplan

Den kommunövergripande översiktsplanen från 2010 bedöms vara aktuell men visade delar har bedömts som inaktuella vilket framgår av bilaga 2. Med hänsyn till främst allmänna intressen och den rådande samhällsutvecklingen i Pajala kommun anses det befogat att utarbeta en ny översiktsplan. Översiktsplanen består av en planbeskrivning (inklusive MKB) och en plankarta.³³LIS-planen och andra tematiska bilagor (planeringsunderlag) behöver revideras och nya övergripande planer behöver tas fram. LIS-planen behöver revideras, ej på grund av att den är inaktuell men för att planen ska kompletteras med nya LIS-områden, och andra redan befintliga LIS-områden kan komma att utgå. Samtidigt sker en komplettering av och andra tematiska bilagor (planeringsunderlag) som behöver revideras och nya övergripande planer behöver tas fram. Den reviderade översiktsplanen kommer understödjas av digitala kartverktyg som kommer bidra till en förbättrad tydlighet genom att tematiska kartor på olika nivåer kompletterar information inom ett geografiskt område. Översiktsplanen ska visualiseras genom digitala kartor men det ska även finnas tillgång till en analog version. Det poängteras att gällande översiktsplan ska användas tills en ny uppdaterad version har vunnit laga kraft.

Källa: Boverket

Innan de nya bestämmelserna enligt PBL kap. 3 trädde i kraft, som bland annat gav uttryck för att man i planeringsstrategin ska klargöra översiktsplanens aktualitet, hade kommunen bedömt att översiktsplanen var inaktuell inom vissa tematiskt avgränsade delar. På grund av bristande resurser i kommunen har det inte varit möjligt att starta upp processen med att arbeta fram en ny, reviderad översiktsplan. Enheten för strategisk utveckling önskar dock framhålla att översiktsplanen fortsatt ska fungera som underlag vid till exempel bygglovsärenden och i samband med framtagande med detaljplaner, men att vissa tematiskt inriktade frågor kan behöva kompletteras vid handläggning av ärenden etc.

³³ Källa: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/>

5.2 Fördjupade översiktsplaner (FÖP)

5.2.1 Pajala centralort

I samband med att den kommunövergripande översiktsplanen ska revideras ska även den fördjupade översiktsplanen för Pajala centralort som blev antagen år 2014 revideras vilket innebär att nya utvecklingsområden för mark- och vattenområden kommer tas in i den kommunövergripande översiktsplanen. Således bedöms att den befintliga planen är aktuell men att det kan för vissa områden finnas behov av kompletterande utredningar inom vissa temaområden såsom framtida klimatförändringar och geotekniska utredningar. Det poängteras att den fördjupade översiktsplanen över Pajala centralort ska användas i samband med handläggning av till exempel bygglovsärenden och detaljplaneärenden, fram tills att det har utarbetats en ny översiktsplan som även inrymmer Pajala centralort.

Bakgrunden till att det utarbetades en FÖP för Pajala centralort, har sitt ursprung i att kommunen då önskade få en sammanhållen strategi på hur tätorten kunde expandera med beaktande av bland annat hållbara trafiklösningar med fokus på området kring Torne älv där en ny bro planerades.

Enligt den lagändring som tillkom i april 2020 kan ett avgränsat geografiskt område ha ökad detaljeringsgrad i plankartan. Det gör det möjligt att området Pajala centralort ska ingå i den reviderade översiktsplanens plankarta men med större detaljeringsgrad.

5.2.2 Fördjupad översiktsplan över Meja – Mukkakangas, Erkheikki, Juhonpieti och Autio

Inledningsvis gäller att översiktsplaner antagna före den 1 januari 2004 kommer att upphöra att gälla vid utgången av 2025, och därmed upphör denna FÖP att gälla per automatik oavsett hur den förhåller sig till en aktualitetsprövning.

Den fördjupade översiktsplanen över Meja – Mukkakangas, Erkheikki, Juhonpieti och Autio i Pajala kommun vann laga kraft i maj 1998, men revideras redan i september 1998. Planens syfte var att utgöra ett tillförlitligt planeringsunderlag för områdesbestämmelser, detaljplanläggning, prövning av bygglov och andra frågor rörande mark- och vattenanvändning inom området. Anledningen till att det togs fram en FÖP för dessa områden var att på ett mer lösningsinriktat sätt kunna hantera vatten- och avloppsfrågor i en tid när bebyggelsestrycket ökade, och behövde samordnas med hänsyn till natur- och kulturmiljöer samt friluftslivets intressen.

Det sammanhängande MEJA-området är belägen några kilometer, väster om Pajala centralort. Vissa delområden omfattas av riksintressen för naturvård och det rörliga friluftslivet, Torne älv och kulturmiljövården. Utpekade riksintressen för kulturmiljövård finns i Juhonpieti och Erkheikki. Nya bestämmelser gällande mark- och vattenanvändning har tillkommit efter att den fördjupade översiktsplanen för området i fråga blev antagen.³⁴ Även om ”*goda gestaltade livsmiljöer*” inte är ett lagkrav vore det fördelaktigt om man från ett planeringsperspektiv kan binda samman områdets bestående kulturhistoriska värden utifrån ett bredare planeringsperspektiv. I ”*Norrbottens kulturmiljöprogram 2010 – 2020*” beskrivs vilka utgångspunkter som har beaktats i samband med att man valt ut kulturhistoriska miljöer i Norrbotten. Erkheikki och Juhonpieti omnämns i detta material och en samlad bedömning av områdenas värden finns att tillgå i den fördjupade översiktsplanen över Meja med flera områden. Denna plan har främst inriktning mot kulturhistoriska värden och kan i dag inte betraktas som ett fullgott planeringsunderlag, med hänvisning till att ny lagstiftning har tillkommit, riktlinjer som till exempel ”*god gestaltad livsmiljö*” som på det hela taget inrymmer ett större helhetsperspektiv avseende gestaltungsfrågor och kulturmiljövård. Detta planområde, bör lyftas in i den övergripande översiktsplanen och eventuellt utformas med en större detaljeringsgrad i plankartan om sådant behov anses föreligga.

Planområdet omfattar även areal som omfattas av strandskyddsbestämmelser och den nya LIS-planen som ska utgöra en tematisk bilaga till översiktsplanen.

5.2.3 Fördjupad översiktsplan över Kangos

Denna fördjupade översiktsplan vann laga kraft 1995. Den omfattar ett långsmalt område väster om Lainoälven och med koncentrerade bebyggelsestråk utmed Norra Byvägen, i byn Kangos. Syftet med planen var att i första hand att inom tätortsområdet ta hänsyn till nya utvecklingsområden för åkeriverksamheter och industrier och att dessa skulle samordnas på ett rationellt sätt i förhållande till den befintliga bebyggelsestrukturen och övriga omständigheter som ansågs vara av betydelse, till exempel det närliggande vattendraget, Lainoälven öster om tätorten Kangos.

Den fördjupade översiktsplanen över Kangos har förlorat sin aktualitet med hänvisning till att den blev antagen före den 1 januari 2004, men givetvis också på grund av nya riktlinjer och bestämmelser. Den fördjupade översiktsplanen över Kangos utgår således i sin helhet. I samband med att kommunens översiktsplan revideras kommer motsvarande areal som ingår i planområdet tas upp i översiktsplanen. En närmare kartläggning ska

³⁴ Med hänvisning till tab. 1

göras av området men i nuläget bedömer kommunen att det inte finns anledning att detta område ska ha ökad detaljeringsgrad än vad som gäller rent generellt utifrån gällande lagstiftning och riktlinjer.

5.3 Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-plan)

I LIS-planen som vann laga kraft 2012 är fortsatt aktuell men det finns några utpekade områden där man kan behöva göra kompletterande utredningar.

5.4 Andra viktiga kommunala styrdokument och mål

5.4.1 Bostadsförsörjningsprogrammet

Kommunens bostadsförsörjningsprogram är från 2013 och det har utarbetats ett nytt bostadsförsörjningsprogram som ska tas upp för antagande av kommunfullmäktige 2024. I enlighet med den lagändring³⁵ av som ägde rum 1 oktober 2022 finns i dag en betydligt bredare bedömningsgrund att ta ställning till gällande bostadssituationen i Pajala kommun vilket medför att planen från 2013 har förlorat sin aktualitet. Lagen ställer krav på att alla folkbokförda personer, men även flyktingar enligt Migrationsverkets direktiv ska få bostad i kommunen, oavsett ålder och livssituation. Här utgör den årliga bostadsmarknadsenkäten från Boverket ett viktigt kunskapsunderlag som ska återspeglas i bostadsförsörjningsprogrammet och med återkoppling till föreslagna mål och åtgärder som finns presenterade i Bostadsförsörjningsprogrammets handlingsplan.

Bostadsförsörjningsprogrammet belyser behovet av nya bostäder med siktet inställt på att de ska ske en befolkningstillväxt och att kommunens invånarantal uppgår till 7000 personer år 2040.

5.4.2 Avfallsplan och VA-plan

Dessa två strategiska planer berör infrastrukturlösningar och är viktiga grundläggande dokument för fysisk planering. Kommunen har en *”Regional avfallsplan”* från 2002 som gäller för följande kommuner; Kiruna, Gällivare och Jokkmokk samt Pajala. Den utarbetades i regi av Lapplands

³⁵ Lag: 2000:1383 om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

Kommunalförbund och Kraftfält norr. Men – nu har de övriga kommunerna, förutom Pajala kommun sedan ett bra tag tillbaka utarbetat nya avfallsplaner. Det finns behov av att arbeta fram en ny avfallsplan för Pajala kommun, som ger ökade förutsättningar att inom avfallsområdet beakta nya lagkrav och riktlinjer som tillkommit.³⁶

Kommunens VA-plan vann laga kraft år 2009 och det ska utarbetas en ny VA-plan³⁷ som tar hänsyn till nya ändrade planeringsförutsättningar. Det finns stort behov av att ha en övergripande VA-plan som belyser hur framtida VA-frågor på ett systematiskt sätt ska lösas inför de utbyggnadsplaner och underhållsbehov som finns i Pajala kommun.

5.4.3 Näringslivstrategi

Det finns några fristående dokument som är politisk förankrade som anger vilka mål och åtgärder som kommunen ska ha för att främja och utveckla näringslivets förutsättningar i Pajala kommun. Ett av dessa är *”Strategisk plan 2021 – 2024”* där det överordnade målet lyder: *”Vi ska verka för att människor och företag väljer att etablera sig i Pajala kommun”*. Till detta mål finns framtagna indikatorer som ger en bild av, i vilken utsträckning kommunens mål har uppfyllts och visar hur utvecklingen av företag har varit över tid.

Det är i dagsläget osäkert om ovan nämnda dokument, som anger inriktningen fram till år 2024 ska få ha en vägledande roll när översiktsplanen ska utarbetas. Det kan vara rimligt att politikerna formulerar nya överordnade mål som gäller för kommunen och för översiktsplanen.

5.4.4 Kulturmiljöprogram

I samarbete med Norrbottens museum hösten 2013 utfördes en kultur- och bebyggelseinventering i Pajala centralort.³⁸ I detta kunskapsunderlag finns områden och byggnader som bedöms innehålla värdefull information om kulturmiljövärden i de tretton delområdena som beskrivs i programmet. Detta kunskapsunderlag är i viss utsträckning fortfarande användbart eftersom den visar beståndet av olika byggnadstyper och byggnaders arkitektoniska särdrag, och används i olika sammanhang till exempel vid handläggning av bygglovsärenden på Bygg- och miljöavdelningen.

³⁶ Med hänvisning till tab. 1

³⁷ Med hänvisning till tab. 1

³⁸ Källa: Kunskapsunderlag om kulturmiljövärden i Pajala centralort, Norrbottens museum, 2013

Källa: Kunskapsunderlag om kulturmiljövärden i Pajala Centralort

Illustration till vänster visar den övergripande indelningen av de tretton delområden i Pajala centralort som beskrivs i *"Kultur- och bebyggelseinventeringen"*. Med anledning av det kan förväntas att utpekade delområden kommer att expandera eller få ändrad geografisk yta i samband med att översiktsplanen revideras finns behov för att ta fram kompletterande kunskapsunderlag. Dels för att den utförda inventeringen främst synliggör och avgränsas till byggnaders arkitektoniska särdrag utifrån ett tämligt snävt lokalt sammanhang. Här saknas till exempel hur man kan skapa incitament från ett brett fysiskt planeringsperspektiv att kunna värdera miljöer med utgångspunkt att finna sammanhängande kulturmiljövärden och deras inbördes relation till arkitektur och rumslig omgivning utifrån ett bredare helhetsperspektiv. Inventeringen utgör dock ett värdefullt kunskapsunderlag som behöver kompletteras med nya strategier, bland annat hur man kan skapa *"goda gestaltade livsmiljöer"*.

Enligt det antagna nationella målet, att skapa förutsättningar för *"goda gestaltade livsmiljöer"* förväntas att kommunen har ett mer mångfasetterat helhetsgrepp när det gäller bebyggelseområden och kulturhistoriska värden, även om detta inte är ett lagkrav.

För övrigt kan nämnas att länsstyrelsen har tagit fram länets kulturmiljöprogram och detta kunskapsunderlag utgör även fortsättningsvis ett användbart underlagsmaterial vid fysisk planering.

5.4.5 Områden för friluftsliv

I Pajala kommun finns inte någon strategisk tematisk plan som belyser vilka mål och riktlinjer som omfattar friluftslivets intressen som underlag till den fysiska planeringen.

Dokumentet *"Riktlinjer för utveckling av grönstruktur, gatu- och platskaraktärer i Pajala"* togs fram i regi av Ramböll år 2015. Underlaget har i huvudsak används av tekniska avdelningen som ett ändamålsenligt planeringsunderlag i deras praktiska arbete och för att få bättre förutsättningar att utveckla grönstrukturen. Planen är dock snävt geografiskt avgränsad till området öster om Genvägen i Pajala tätort.

Viktiga friluftslivsområden synliggörs emellertid i den nyligen inköpta digitala kartplattformen *"Naturkartan"* som togs fram under 2023. I denna digitala karta kan allmänheten göra flera tillval såsom, var det i kommunen finns naturreservat och var man kan utöva olika slags friluftaktiviteter, till exempel paddla eller vandra. Detta digitala kunskapsunderlag bedöms innehålla värdefull information i det fortsatta arbetet med att revidera kommunens översiktsplan. Men sammantaget bedöms, att det vore fördelaktigt om det skulle finnas framtagna strategier som beskriver förvaltning av även sådan friluftsområden och grön/blåa stråk (mindre grönområden, parker, vattenområden mm som till vardags används för rekreation) som idag inte har något formellt skydd.

5.4.6 Vindkraftsparker

Konsultföretaget ÅF tog år 2009 fram *"Förutsättningsanalys för vindkraft i Pajala kommun – översiktlig studie"*. Analysens syfte var att i ett första steg identifiera utbredningsområden för nya vindkraftsparker i Pajala kommun. Till denna översiktliga studie ingår tematiska kartor och i studien ingår följande bedömningsgrunder:

- årsmedelvind på 103 meters höjd ovan nollplansförskjutningen
- skyddsintressen
- naturskyddsintressen
- identifierade lämpliga områden för vindkraft
- skyddszoner på 1000 m kring samlad och enskild bebyggelse

Visserligen är studien intressant men anses inte uppfylla de nya lagkrav och tekniska förväntningar som gäller i dag för etablering av vindkraftsparker.³⁹ I denna analys finns fortfarande, i viss utsträckning användbart informationsunderlag men kan dessvärre inte uppfylla kravet att vara ett fullgott kunskapsunderlag bland annat på grund av nya framgångar gällande vindkraftsverkets tekniska prestanda etc.

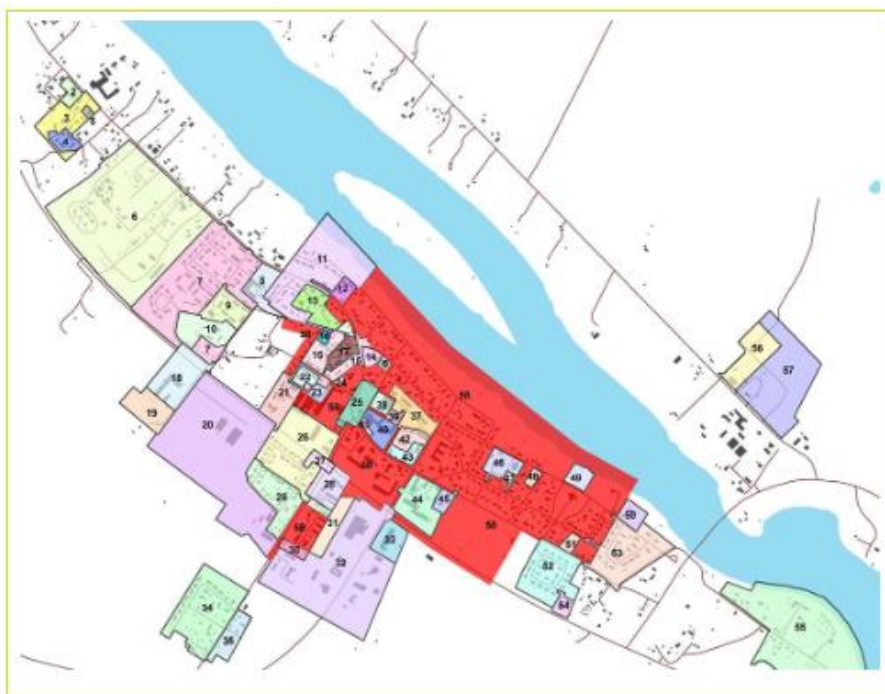
³⁹ Med hänvisning till tab. 1

Kommunen har anmält sitt intresse att delta i ett separat projekt, "Rättvis omställning: regional planering i övre Norrland" som avser planering för vind- och solkraft." och är finansierat av EU, Tillväxtverket och regionerna Norrbotten och Västerbotten.

6. Detaljplaner

6.1 Inledning

För närvarande utarbetas flera detaljplaner i kommunen. Översiktsplanen ger ett riktlinjer för mark- och vattenanvändning utifrån ett helhetsperspektiv och utgör underlag när nya detaljplaner ska utarbetas.

Den gamla stadsplanen från 1958 i centrala Pajala upptar ett relativt stort område, som här visas med röda ytor behöver man kartlägga i syfte att finna var det kan finnas ändamålsenliga markområden för förtätning, med fokus på sådana områden som i stadsplanen benämns som "prickad mark". En sådan kartläggning kan givetvis även omfatta andra äldre detaljplaner eller annan typ av markanvändning, än ovan nämnda i detaljplaner.

Illustrationen till vänster visar schematiskt antal antagna detaljplaner och spridningen mellan dessa i Pajala centralort.

Detaljplaner är ett juridiskt bindande planverktyg och antagna detaljplaner kommer givetvis även medföra åtskilliga konsekvenser för annan alternativ markanvändning.

Källa: <https://www.pajala.se/invanare/bygga-bo-miljo/samhallsplanering/detaljplaner/detaljplaner-pajala/>

I syfte att till exempel väga in hur stordriftslösningar kan nyttjas optimalt gällande olika infrastrukturella lösningar behöver en kartläggning göras av detaljplaneområden, men även av områden som angränsar till ett (framtida utpekad) detaljplaneområde. Här fyller arbetet med översiktsplanen en viktig roll, att väga in allmänna intressen/riksintressen gällande markanvändning och hur dessa arealer inbördes kan användas på ett ändamålsenligt sätt med fokus på långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

6.2 Nya detaljplaner

Det pågår framtagande av nya detaljplaner, varav två av dessa avser skapa förutsättningar för tillväxt inom gruvnäringen. Kommunen har tagit fram en detaljplan för ett delområde i Kaunisvaara. Den andra detaljplanen gäller utvidgning av sandmagasinet till förmån för Tapuli gruva. Den vann laga kraft 2023-09-12.

För närvarande pågår framtagande av en annan detaljplan, för Sahavaara gruva. Det förväntas att den antas i juni 2024. Planområdet omfattar ett tämligen stort område och anläggningen kommer medföra konsekvenser för annan alternativ markanvändning i närområdet.

En förfrågan har inkommit från ett företag om att kunna utvidga ett industriområde i Teurajärvi, i Jutos såg.

Kommunen behöver utöka sitt bostadsbestånd och för närvarande planeras att flera detaljplaner ska utarbetas för att tillgodose den ökade efterfrågan på bostäder. Till dessa områden hör:

- ett område norr om Torne älv, med närhet till Pajala centralort som kallas för Solsidan
- Autio där detaljplanearbetet redan har påbörjats
- i Sattajärvi har det sålts många tomter och efterfrågan på småhus är stor. För detta område ska det tillsättas en utredning vilket innebär att det med största sannolikhet kommer utarbetas en detaljplan för nya bebyggelseområden.

Inför framtagande av en ny översiktsplan är det av yttersta vikt att kommunen har kartlagt vilka detaljplaner som medger förtätning. Det kan vara frågan om att kartlägga var det finns outnyttjade ytor med till exempel ”*prickmark*” som skulle kunna användas mer optimalt för nya

bostadsområden. Särskilt i Pajala centralort finns ett intresse av att finna attraktiva centrumsnära områden för nya bostäder, med närhet till service och tjänster.

6.3 Områdesbestämmelser

Det framgår av den gällande översiktsplanen från 2010 att det fanns en uttrycklig intention att det skulle utarbetas områdesbestämmelser för byarna Kaunisvaara och Sahavaara men det var arbeten som aldrig färdigställdes. Syftet med dessa var att kartlägga lämpliga områden för nya bostadsområden och beakta infrastrukturen närmast gruvverksamheten. När gruvan så småningom år 2014 gick i konkurs var det inte längre aktuellt att ta fram dessa fysiska planeringsunderlag.

För närvarande finns det inga områdesbestämmelser i Pajala kommun. Områdesbestämmelser ska inte aktualitetsprövas i planeringsstrategin.⁴⁰

7. Övrigt kunskapsunderlag

7.1 Trafikstrategi

År 2014 - 2015 påbörjades arbetet med att ta fram en trafikstrategi men som aldrig färdigställdes. Med anledning av att det tillkommit en rad nya bestämmelser och riktlinjer betyder det att underlaget endast i begränsad omfattning kan användas som ett relevant kunskapsunderlag.

⁴⁰ Det är översiktsplanen inklusive ändringar av den (för en viss del av kommunen eller genom ett tillägg för att tillgodose ett visst allmänt intresse, 3 kap 27 § PBL) som ska aktualitetsprövas. Områdesbestämmelser kan upprättas inom begränsade områden, som inte har detaljplan, exempelvis om kommunen vill reglera grunddragen i mark- och vattenanvändningen för att säkerställa syftet i översiktsplanen. De regleras genom 5 kap. PBL och gäller tills de upphävs (5 kap. 38 § PBL) eller ersätts av en detaljplan (5 kap. 41 § PBL).

Del III Ta ställning till kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering

8. Kommunens översiktsplan inklusive FÖP

8.1 Behov av att revidera översiktsplanen

Redan år 2018 hade kommunen i sin aktualitetsprövning bedömt att kommunen behöver utarbeta en ny översiktsplan. Det operativa arbetet med att revidera kommunens översiktsplan påbörjas under år 2024. Inledningsvis ska kommunmedborgare informeras om det förestående planarbetet och ges möjlighet att delta i informationsmöten under den pågående planprocessen.

8.2 Fördjupade översiktsplaner

8.2.1 Sattajärvi alternativt andra orter

I Sattajärvi har man sålt flera tomter och det har inkommit ansökningar om bygglov för småhus på flertalet av dessa försålda tomter. Det kan vara lämpligt att man tar fram en fördjupad översiktsplan över Sattajärvi för att kartlägga ortens förutsättningar utifrån ett helhetsperspektiv, till exempel i förhållande till infrastrukturella lösningar och bebyggelsestrukturer etc. Ett sådant tillvägagångssätt innebär i så fall att det utpekade geografiska området ersätts av en fördjupad översiktsplan alternativt med ökad detaljeringsgrad i plankartan.

Det nuvarande exploateringstrycket är emellertid ganska utspritt och det kan inte pekats ut några sammanhållna geografiska avgränsningar vilket betyder att det inte är ändamålsenligt att ta fram en FÖP för Sattajärvi. Det råder för ett stort exploateringstryck i Sattajärvi och rent generellt kan framföras att den övergripande översiktsplanen med största sannolikhet utgör ett tillräckligt gott fysiskt planeringsunderlag, med sikte på nya utvecklingsområden för bostäder och befolkningstillväxt i området.

Det har bedömts att det inte kommer finnas behov för att utarbeta en fördjupad översiktsplan till orter och samhällen som finns i gruvverksamhetens närområden, och för närvarande bedöms att det inte heller finns anledning till att ha ökat detaljeringsgrad i plankartan. Det framgår dock av samrådsredogörelsen och granskningsutlåtande till detaljplanerna Kaunisvaara och Sahavaara att det kan vara aktuellt att utarbeta en FÖP för områdena om det kan vara relevant utifrån den allmänt förväntade utvecklingen i byarna.

9. Tematiska planer

9.1 Inledning

Det finns behov att ta fram ett flertal tematiska planer⁴¹ som stöd för vilken utvecklingsinriktning som mark- och vattenanvändningen ska ha i framtiden. I Miljöbalkens kap. 11 - 12 §§ finns bestämmelser om vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla och i många fall utgör en MKB ett bra planeringsunderlag som inrymmer många värderingar och mångfasetterade inriktningar vilket innebär att det inte alltid är nödvändigt att ta fram tematiska planer eftersom de aktuella sakfrågorna ändå kommer analyseras och belysas i en MKB.

Flera övergripande nationella och regionala planer ger sammantaget ett gott strategiskt kunskapsunderlag att utgå ifrån när en ny översiktsplan ska utarbetas. Valet av vilka tematiska planer som ska utarbetas behöver ytterst vara ändamålsenliga och identifierbara för vissa utpekade områden och med en tydlig tematisk innehållsmässig avgränsning, som med fördel kan kompletteras med redan befintligt kunskapsunderlag. Samtliga tematiska planer/styrdokument som tas upp i föreliggande kap. 9.1 – 9:10, kan utgöra viktiga underlag för att kommunen ska få tillgång till en samlad och uppdaterad lägesbild inom olika temainriktningar som kommunen ska återspegla och förankra i översiktsplanen. Till dessa hör:

- Vindbruksplan
- VA-plan/vattentjänstplan, vattenförsörjningsplan och avfallsplan
- Infrastrukturplan
- Gestaltade livsmiljöer och kulturmiljöer
- Områden för friluftsliv
- Klimatanpassningsplan
- Näringslivstrategi
- Bostadsförsörjningsprogram
- LIS-planen

Det framhålls att Barnkonventions rättesnöre, folkhälsoperspektivet och tillgänglighetsaspekter ska inkluderas i det tvärssektoriella arbetet i samband med att översiktsplanen utarbetas samt beaktas i tematiska underlag, med inriktning på fysisk planering.

⁴¹ Med hänvisning till föreliggande kap. 9.

9.2 Vindbruksplan

Kommunen behöver utarbeta en tematisk plan som beskriver vilka områden som kan anses vara lämpliga för utbyggnad av nya vindkraftsparker. Det kan vara befogat att från politisk nivå tydligare framhålla vilka restriktioner och geografiska avgränsningar som ska råda i kommunen för nya vindkraftsparker. Dessa generella ställningstaganden bör tas i ett initialt skede innan processen med kartläggning, arealanalyser och nya förslag på utvecklingsområden har utarbetats. Det betonas här enheten för strategisk utveckling rekommenderar att en sådan kartläggning förutom tekniska aspekter, även bör inkludera hur olika sammanhängande landskapselement påverkas och vilka konsekvenser som blir synliga av en förändrad landskapsbild, som en följd av att det etableras nya vindkraftsparker.⁴² Den gröna omställningen innebär att det i översiktsplanen ska säkerställas lämpliga områden för vindkraftsparker.

En utomstående konsult ska anlitas för uppdraget, en kostnadsberäkning och tillhörande tydliga ramar för uppdragets syfte och avgränsning utarbetas närmare i samband med upphandlingen.

9.3 VA-plan/vattentjänstplan, vattenförsörjningsplan och avfallsplan

Från och med att lagen om allmänna vattentjänster⁴³ trädde i kraft den 1 januari 2023 tillkommer kravet att alla kommuner ska ha en aktuell vattentjänstplan. Enligt lagen om allmänna vattentjänster 6a §:

”Det ska finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av en vattentjänstplan. Kommunfullmäktige ska minst vart fjärde år pröva om vattentjänstplanen är aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster”

⁴² Givetvis med beaktande av vad kostnaden blir för dessa extra kartläggningar.

⁴³ Lag (2006: 412) om allmänna vattentjänster

Vattentjänstplanen motsvarar i det stora hela innehållsmässigt VA-planen. Vattentjänstplanen ska bland annat innehålla en kartläggning av vilka nödvändiga åtgärder som måste vidtas till exempel i händelse av kraftiga skyfall och vilka konsekvenser det kan medföra för allmänna VA - nätets anläggningar och drift.

För närvarande pågår en revidering av VA-planen och denna beräknas vara färdigställd 2024. VA-planen kommer även belysa dagvattenfrågor inom geografiskt avgränsade områden, där det kan finnas en problembild som behöver analyseras för att man ska kunna vidta nödvändiga förebyggande åtgärder. Av denna anledning anses det inte befogat att utarbeta en särskild plan som enbart tematiskt behandlar dagvattenfrågan och möjliga strategier. I det här sammanhanget ingår dock att beakta vilka konsekvenser som framtida klimatförändringar ger och hur man kan lösa VA-samordning mellan infrastrukturella lösningar samt bebyggelsestrukturer, relaterat till kommunens verksamhetsområde men även beakta kapacitet i enskilda privata lösningar och sårbarheten i dessa.

Översiktsplanen ska redogöra var det finns viktiga vattenresurser i kommunen. För närvarande utarbetas en vattenförsörjningsplan och syftet med den är att kartlägga var det finns dricksvattenresurser för dagens behov men även med hänsyn till framtida behov. Den omfattar både kommunal och enskild dricksvattenförsörjning från såväl grundvattentäkter som ytvattentäkter. Denna plan kommer att utgöra ett viktigt kompletterande kunskapsunderlag till övriga kommunaltekniska beslutsunderlag som innefattar ovan nämnda planer i detta kapitel.

Det föreslås i föreliggande "*Planeringsstrategi*" att den numera föråldrade avfallsplanen ska revideras. Revideringen av avfallsplanen påbörjas vecka 9 2024, (det vill säga innan "*Planeringsstrategin*" har antagits) och beräknas antas under 2025 för att träda i kraft 1 januari 2026. Av samordningsskäl är det fördelaktigt att kommunen startar upp revideringen av denna plan nu för att denna så småningom ska återspeglas och samordnas mot föreslagna utvecklingsområden i översiktsplanen. Nya lagkrav inom avfallshantering ställer ökade krav på att kommunerna har förutsättningar att uppfylla gällande lagkrav, och att en samordning kan ske på ett optimalt sätt mellan olika aktörer inom avfallsområdet. Det betonas att avfallshantering ska utgå från lokala förhållanden och vad som är rimligt att genomföra med hänsyn till vad som är ekonomiskt och tekniskt försvarbart.

Sammantaget bedöms samtliga dessa underlag som viktiga i det kommande översiktsplanearbetet.

9.4 Infrastrukturplan

Infrastruktur berör till exempel trafikplanering, trafiksäkerhet, kollektivtrafik, elförsörjning och nätkapacitet samt VA-lösningar⁴⁴. Infrastrukturplanen ska inte inkludera nya områden för vindkraftsparker med anledning av att det ska utarbetas en specifik plan som endast har fokus på lämpliga utbyggnadsområden för vindkraftsparker.

En övergripande sammanställning av befintliga infrastrukturella systemlösningar och behov av ny kompletterande infrastruktur bör belysas i en infrastrukturplan. Den ska redogöra vilka prioriterade infrastrukturella åtgärder som bör utföras, uppskattad ordningsföljd och vilka samordningsbehov som krävs för att uppnå optimala resultat. Vissa funktioner/systemlösningar avgränsas till ett utpekad tema och andra frågeställningar är kopplade till mark- och vattenanvändning.

Pajala flygplats är viktig för att kommunen ska kunna utveckla sitt näringsliv, och för att lägga till rätta nya utvecklingsområden krävs att det finns en samordnad viljeinriktning av vilka insatser som behöver göras utifrån grundläggande logiska infrastrukturella samband. Till infrastrukturplanen bör det finnas en preciserad tidsplan som visar när olika insatser behöver göras.

Infrastrukturplanen kan ge en förtydligad överblick över vilka sårbara punkter som finns i samhället och vad kommunen målinriktat behöver arbeta med för att samhällsviktiga funktioner ska kunna bibehållas på en acceptabel nivå, även om en krissituation skulle uppstå. Innehållsmässigt ingår i planen att bedöma var det kan finnas intressanta områden för nyetablering av företag, och med god tillgång till samordnade infrastrukturella lösningar. Det är viktigt att det tas fram en långsiktig strategi för utbyggnad av infrastruktur som i översiktsplanen pekar ut lämpliga områden för näringslivets behov och krav på samordning mellan dessa.

Det finns en framtagen regional infrastrukturplan⁴⁵ som utgör ett fungerande kunskapsunderlag som innehåller regional och lokal statistik gällande infrastrukturutbyggnad av förnybara drivmedel och laddstationer/laddinfrastruktur. Pajala kommun fick 2023 stöd från EU för att bygga ut stadsnätet i Lovikka och det behövs en samordnad bild av vilka infrastrukturella lösningar som finns och men även behovet av utbyggnad av dessa i prioriterad ordningsföljd. Kommunen ansåg redan 2018 att infrastruktur och kommunikationer behöver ses över. Trafikverket har lämnat önskemål om att det ska utarbetas en trafikstrategi, och en övergripande kartläggning av trafikala och transportrelaterade förhållanden och utvecklingsbehov skulle kunna implementeras i infrastrukturplanen.

⁴⁴ Arbetet med att ta revidera VA-planen har påbörjats.

⁴⁵ <https://ext-geportal.lansstyrelsen.se/arcgis/apps/MapSeries/index.html?appid=cb67254fc19643c4a304e32ae46a3f11>

I planen behöver det tydliggöras var det finns prioriterade stråk för utbyggnad av gång- och cykelvägar. Det kan underlätta för att potentiella exploatörer ska finna områdena mer attraktiva som nya utvecklingsområden i kommunen. Farliga godstransporter ska synliggöras i översiktsplanen men en särskild trafikstrategi behöver dock ej utarbetas. Här kan överordnade riktlinjer gällande till exempel farliga transporter tydliggöras, och hur olika trafikslag kan samordnas på ett trafiksäkert sätt samt värdera oskyddade trafikanters krav på trygga miljöer. Regeringskansliet har gett i uppdrag att centrala myndigheter med ansvar för transportinfrastruktur ska utarbeta ett långsiktigt nationellt planeringsunderlag under perioden 2026 - 2037 för väg- och järnvägstransporter samt flyg- och sjöfartstransporter. Detta underlag ska även ha återkoppling till förordningen 2022:524, som handlar om statliga myndigheters beredskap. Denna arbetsmetod förutsätter att det finns ett informationsutbyte med bland annat Trafikverket och andra externa aktörer. I samband med att det utarbetas detaljplaner kommer det läggas större vikt och detaljeringsgrad hur fordonstrafik, i förhållande till oskyddade trafikanter ska lösas på ett trafiksäkert sätt.

Det understryks från nationellt håll, att i syfte att minska klimatpåverkan bör man eftersträva en bebyggelsestruktur som medger förtätning och mindre hårdgjorda ytor. Det kan få till följd att antalet transporter kan minska men innebär också utmaningar i de lokala väg- och gatunätet utifrån hur man ska samordna disponibla ytor för bättre framkomlighet och ökad trafiksäkerhet. Här finns således utrymme för positiva synergier.

Det finns många kompletterande externa kunskapskällor som kan användas när det ska utarbetas en sammanhållen infrastrukturplan utifrån ett övergripande perspektiv. Till exempel ger *"Den regionala kollektivtrafikplanen"* vägledning, om vilka utvecklingsbehov som finns, samt förslag på åtgärder för att tillgodose behovet av kollektiva transporter i kommunen och i länet som helhet.

Regeringen⁴⁶ påpekar att man bör ta särskild hänsyn till digital infrastruktur och säkerställa utbyggnaden av denna för att kunna tillhandahålla elektroniska tjänster och service via bredband på ett robust och tillförlitligt sätt. Det kan numera även krävas ökad fokus hur man ska skydda samhällsviktiga funktioner. Dessa aspekter bör belysas i infrastrukturplanen.

Infrastrukturplanen tas fram internt i samarbete med relevanta avdelningar i kommunen.

⁴⁶ Källa: proposition 2020:21:1

Boverkets definition av gestaltad livsmiljö är:

"...är såväl ett synsätt som den fysiska miljön i sig. Begreppet utgår från en helhetssyn på formandet av våra livsmiljöer, där arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö är ett sammanhållet område med människan som utgångspunkt"

Mot bakgrund till propositionen *"politik för gestaltad livsmiljö"* som presenterades 2018 anser enheten för strategisk utveckling att kommunen behöver arbeta mer tvärsektorielt med frågor som berör den gestaltade miljön.

Det anses att kommunen inte behöver utarbeta en tematisk plan gällande kulturmiljöer och *"goda gestaltade livsmiljöer"* men däremot kan det vara lämpligt att ta fram en överordnad strategi som beskriver hur man på ett samlat sätt ska arbeta med dessa gestaltungsfrågor och även på en övergripande nivå tydliggöra inriktningen av dessa värden samt hur det ska beskrivas i översiktsplanen.

Kommunen har gemensamt med Övertorneå ansökt om att delta i ett 4-årigt projekt som finansieras av Formas. I mars 2024 meddelas om Formas godkänt ansökan. Målet med projektet är att bland annat finna mötesplatser som utformas utifrån konceptet *"goda gestaltade livsmiljöer"* i ett arktiskt utomhusklimat.

I översiktsplanen kan det finnas anledning att utpekade riktlinjer som ska beaktas i den fysiska planeringen med hänsyn till *"goda gestaltade livsmiljöer."* I samband med bygglovsärenden och att det utarbetas detaljplaner kan man göra en mer detaljerad studie av planområdets kulturmiljövärden för att säkerställa att man omfamnar ett balanserat helhetsgrepp gällande de värderingskriterier som inkluderar en bedömning av *"goda gestaltade livsmiljöer och förvanskingsförbud samt varsamhetskrav"*

Det kan vara befogat att utarbeta ett policydokument om ”*kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer, förvanskningförbud samt varsamhetskrav*” om det under det pågående arbetet med att revidera översiktsplanen framkommer att det finns behov av att utarbeta ett policydokument som belyser ovan nämnda inriktningar .

9.6 Områden för friluftsliv

Kommunen behöver ta fram en långsiktig handlingsplan, en friluftsplän som inkluderar natur- och vattenområden (grön-blå stråk) som belyser vilka överordnade mål som ska gälla för friluftsområden och samordning mellan olika åtgärder för att därmed kunna värna om friluftslivets intressen och utvecklingsmöjligheter. En sådan handlingsplan ska även inkludera områden som inte har formella skyddsbestämmelser. Kartläggningen av dessa områden ska omfatta vardagsnära natur- och vattenområden som används för friluftsliv, eller kan bli användbara rekreatiomsområden i framtiden.

Planen preciserar även om det finns behov av att göra en värdering av vilka eventuella åtgärder som behöver tas för att värna om ekosystemets bärkraft under olika årstider. Extra slitage från trampande kängor i sårbara naturmiljöer kan bidra till att utarma området flora och fauna. Kommunen behöver värdera vilka grönområden som ska prioriteras och bevaras när det eftersträvas att det ska ske en förtätning i tätorten av nya utvecklingsområden, främst i Pajala centralort. Med hänvisning till folkhälsoperspektivet och tillgången till vardagsnära rekreatiomsområden inrymmer friluftslivsplänen olika infallsvinklar som kommunen bör ta hänsyn till i samband med att översiktsplanen utarbetas.

Det framhålls att inom ramen för framtida klimatändringar uppfyller gröna stråk även funktionen av att omhänderta överflödigt regnvatten, och därmed indirekt motverkar klimatrelaterade konsekvenser såsom översvämningar. Högre trädd i utomhusmiljöer suger upp överflödigt vatten och skugga sommardag och därmed ett svalare ”*mikroklimat*” när det råder höga utomhustemperaturer.

Naturområden, (med *grön/blå stråk*)” bör visualiseras i en karta där man beskriver hur dessa områden ska förvaltas. Det bör specificeras hur områdena under årets olika årstider kan nyttjas, till exempel utpekade sommar- och/eller vinterleder.

Skoterleder, det så kallade T4 projektet där fyra kommuner samverkar⁴⁷ för att ha tillgång till sammanhängande och kommunöverskridande skoterledinfrastruktur ska inkluderas i friluftslivsplänen. Även övriga skoterleder ska synliggöras. Skoterkörning är ett attraktivt sätt att komma ut

⁴⁷ Haparanda, Övertorneå, Pajala och Kiruna.

i naturen men kan även skapa barriärer och minska tillgängligheten för andra som vill utöva vintersporter. Inom ramen för T4 projektet ingår även att lägga till rätta för sommarleder och till exempel förbättra vandringsleden utmed sträckan Jupukka – Nivalehto.

Grönstruktur är viktig att värna om och kommunen bör i sin fysiska planering främja förutsättningarna för ändamålsenlig samordning mellan bebyggelsestrukturer och områden i avsedda för friluftsliv (grön/blåområden). De ”*gröna miljöerna*” bidrar även på ett fördelaktigt sätt till ”*goda gestaltade livsmiljöer*” genom sin berikande växtlighet.

Det bör utarbetas ett samlat bedömningsunderlag som återspeglar och harmonierar med nationella och regionala mål avseende friluftsområden och grön/blåa strukturer. Att få tillgång till ett övergripande bedömningsunderlag av naturområden, parker, grönområden (som ej har formella skyddsbestämmelser) samt övriga områden som främjar friluftslivet och utövande av vardagsnära motion är av stor betydelse i det fortsatta arbetet med översiktsplanen.

Framtagning av denna plan görs internt tvärsektorielt med berörda avdelningar inom kommunen och med externt stöd från myndigheter.

9.7 Klimatanpassningsplan

Klimatanpassningsplanen ska förutom kortfattat beskriva hur Pajala kommun kommer påverkas av framtida klimatändringar, även belysa var det finns utpekade risker för att ras, skred och erosion kan inträffa. Dessa områden ska illustreras på en tematisk karta, i vilken även utpekade förorenade områden inkluderas. I händelse av översvämning kan förorenade partiklar transporteras till ett annat område, och även förorsaka negativa påföljder i dricksvattentäkter.⁴⁸

Varje kommun är skyldig att i enlighet med PBL⁴⁹ ta hänsyn till klimatförändringarna vid planering av ny bebyggelse. I översiktsplanen ska även risker/skador som kan förorsakas klimatrelaterade faktorer påvisas och det ska framgå av översiktsplanen hur man kan planera för att minska att det uppstår klimatrelaterade risker (alternativt att denna risk helt upphör) Till dessa risker hör:

- Erosion, skred, ras och översvämning samt skyfall

⁴⁸ Om kommunen finner brister i framtaget kunskapsunderlag ska detta särskilt noteras i den digitala kartan och i översiktsplanen

⁴⁹ PBL 3 kap. 5 § punkt 4.

- Värmeutsatta områden

När det gäller översvämning i sjöar och vattendrag ska det utifrån sammanlagda klimatrelaterade risker framgå var ny bebyggelse inte får tillkomma, betraktat utifrån vattnets maxnivå vid översvämning. Det ska även framgå var det kan föreligga klimatrelaterade risker i befintliga bebyggelseområden. Skyfall kan medföra översvämning i lågpunkter och dessa områden bör utpekas i en karta, om det kan anses vara befogat.

På sådana platser som inte kan definieras som säkra, till exempel gällande stabiliteten i ett område samt hur olika klimatrelaterade faktorer kan medföra ökade risker, ska området synliggöras i en karta. I samband med framtagande av detaljplaner bör man alltid utföra geotekniska undersökningar av potentiella riskområden såsom sviktande markstabilitet eller av andra relevant påtagliga orsaker. Det rekommenderas dock att sådana undersökningar alltid utförs i områden med närhet till strand och vattendrag.

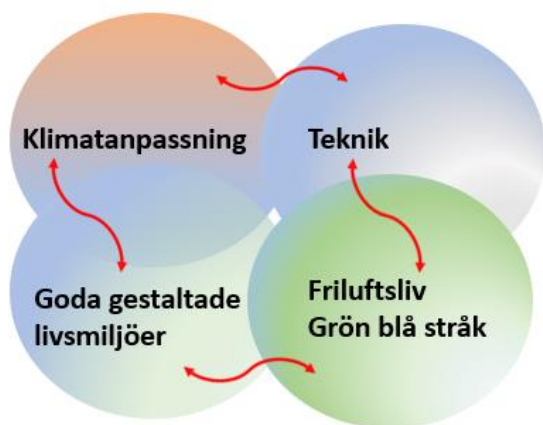
Sommartid kan stora asfalterade ytor uppnå höga temperaturer och det är främst i bostadsområden som detta kan utgöra ett problem för sårbara personer. Kommunen kan motverka att det uppstår "värmeöar" genom olika slags enkla åtgärder som ger skugga, till exempel genom trädplantering av trädsorter som har en robust och välutvecklad trädkrona i vuxet tillstånd.

En mer genomgående kartläggning av sådana områden kan med fördel utföras i samband med framtagande av detaljplaner. Inom ramen för dessa analyser bör kommunen göra en utvärdering av befintliga detaljplaner, om och var det kan finnas riskområden inom planområdet, och ibland även av angränsande områden.

Kommunen ska bedöma potentiella risker i klimatanpassningsplanen och kunskapsunderlaget utgörs av tematiska kartor och statligt planeringsunderlag. Genom att utföra arealanalys ska det framgå av klimatanpassningsplanen sådana områden som är olämpliga för bebyggelse samt hur infrastrukturella lösningar kan skadas, här ska till exempel riskerna för erosion, sked och översvämning kartläggas. Olika potentiella risker ökar med hänsyn till kombinationseffekter, och ska ingå i kartläggningen. Det kan då till exempel vara frågan om; hur ett kraftigt skyfall ökar risken för erosion, i ett område med viss lutningsgrad i kombination att marken består av lera. För nya utvecklingsområden kan det i vissa fall vara lämpligt att ta in buffertzoner i varierande omfattning om det kan anses relevant, alternativt föreslå andra fysiska motåtgärder för att undanröja risker. Men, om det finns uppenbara risker i ett område som kan utlösas av extremväder bör man helt undvika exploatering av området i fråga.

Det rekommenderas att arbetet med att säkra potentiella riskområden utförs genom att finna flera lösningar, s.k. multifunktionella lösningar som därmed kan täcka in flera klimatanpassningsaspekter. I detta sammanhang finns förutsättningar att fysiska planeringsåtgärder inom dessa

tematiska inriktningar på ett fördelaktigt sätt kan samordnas med klimatanpassningsåtgärder och att man genom gemensamma insatser kan reglera lokalklimat och förbygga potentiella risker.

I den fysiska miljön finns hänsyn som måste beaktas och ett förändringsarbete som gemensamt har fokus på:

- goda gestaltade miljöer
- klimatanpassning
- friluftsliv och grön-blå stråk
- teknik

Ovan nämnda faktorer kan sammantaget bidra till goda synergieffekter och bör värderas utifrån ett helhetsperspektiv. Ett sådant tvärsektoriellt samarbete innebär att en åtgärdsplan i klimatanpassningsplanen, inte enbart fokuserar på separata åtgärder inom respektive verksamhetsområde, då den i stället inriktad på att finna samordnade lösningar inom ovan nämnda fokusområden. Indirekt gynnar åtgärderna naturmångfalden i, och utanför tätorterna.

Klimatanpassningsplanen tydliggör även hur miljömål beaktas och hur klimatpåverkan kan begränsas, och hur man kan uppnå fördelaktiga synergier genom att värdera de olika fokusområdena utifrån ett mera sammanhållet perspektiv.

Det rekommenderas att klimatanpassningsplanen utarbetas i ett initialt skede eftersom den klargör på en övergripande nivå vilka förutsättningar det finns för nya utvecklingsområden i kommunen och möjliga potentiella riskområden som man bör undvika att exploatera. I klimatanpassningsplanen ska riskutsatta områden visas i en analog karta och digital karta.

Analys och ställningstaganden utarbetas på kommunal nivå.

9.8 Näringslivstrategi

Under 2024 kommer det påbörjas ett arbete med att ta fram en *"Näringslivsstrategi för Pajala kommun"*. Den kommer att utarbetas på enheten för strategisk utveckling. Utbyggnationen av utrikesterminal på Pajala Airport indikerar starkt på att kommunen och angränsande kommuner befinner sig i ett lönsamt utvecklingskedde och behovet av att det finns tillgång till ett samlat strategiskt planeringsunderlag är stort. Näringslivsstrategin är en långsiktig plan som visar inriktning av de åtgärder som måste vidtas för att främja förutsättningarna för näringslivet i kommunen på ett optimalt sätt. En mer diversifierad arbetsmarknad är önskvärd och kommunen önskar att flera företag etableras i Pajala kommun. I näringslivsstrategin bör det finnas en kartläggning av behovet av verksamhetsmark för olika slags näringar, som även ska synliggöras i kommunens översiktsplan.

Vissa ämnesområden i näringslivsstrategin kan omfatta verksamhetsinriktningar, tjänster och funktioner och andra ämnesområden kan beröra endast mark- och vattenanvändning.

9.9 Bostadsförsörjningsprogram

Under 2024 kommer bostadsförsörjningsprogrammet som blev antagen 2013 ersättas med ett nytt bostadsförsörjningsprogram som beskriver hur kommunen målinriktat ska arbeta med bostadsförsörjning. Bostadsförsörjningsprogrammet tar sikte på att det, i enlighet med kommunens övergripande vision ska finnas 7000 invånare år 2040 i Pajala kommun.

Planeringsunderlaget belyser hur stort behov det finns av nya bostäder, med hänsyn till befolkningstillväxt och utvecklingspotential i Pajala kommun, idag och den närmaste framtiden. Bostadsförsörjningsprogrammet utgör ett centralt planeringsunderlag i arbetet med att ta fram en ny översiktsplan.

Det påpekas att utifrån det behov som finns av nya bostäder behöver enheten för strategisk utveckling kartlägga exploateringsbara bostadsområden som ska utgöra nya utvecklingsområden i översiktsplanen. Det innebär bland annat att det fordras en översyn av fördjupade översiktsplaner och av, i det här sammanhanget av relevanta detaljplaner för att utvärdera om det kan finnas områden i dessa planer som med fördel kan förtätas.

9.10 Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-plan)

LIS-planen från 2012 bedöms vara aktuell men för vissa befintliga LIS-områden behöver man komplettera med nytt erforderligt kunskapsunderlag t.ex. gällande framtida klimatförändringar och behovet av geotekniska undersökningar i riskbenägna områden samt eventuella konsekvenser som kan inverka på vattnets miljö kvalitetsnormer. Med hänvisning till allmänna intressen och kommunens utvecklingsbehov inom fysisk planering är det aktuellt att i samband med revidering av översiktsplanen revidera LIS-planen.

LIS-planen kommer utarbetas på enheten för strategisk utveckling i samarbete med relevanta tvärsektoriella avdelningar i kommunen.

Del IV Uppföljning och genomförande

10. Uppföljning av beslutade insatser

10.1 Kommunens fortsatta arbete med översiktsplanen

Kommunen har bedömt att översiktsplan är inaktuell i vissa delar och uppfyller inte alla krav enligt PBL 3 kap. 3 – 5 §§ och 6a – 6b §§ och behöver därmed revideras.

I föreliggande planeringsstrategi har kommunen ingen möjlighet att närmare precisera hur arbetsmodellen för det förestående arbetet med att revidera översiktsplanen kommer se ut, det är givetvis beroende på vilka politiska beslut som kommer tas gällande föreliggande planeringsstrategi.

Det rekommenderas att det för framtida bruk tas fram en kortfattad strategi som belyser hur uppföljningar gällande fysisk planering ska utföras relaterat till ett antal mätbara indikatorer.

Sammanfattningsvis konstateras att flera nya planeringsunderlag, med uppdaterat kunskapsinnehåll behöver utarbetas i samband med det förestående arbetet med att revidera kommunens översiktsplan startar, med siktet inställt på hållbar utveckling och tillväxt i kommunen! Kommunens vision är att antalet invånare år 2040 ska uppgå till 7000 invånare, vilket har en avgörande betydelse utifrån ett fysiskt planeringsperspektiv och som kräver samordnade insatser inom flera verksamhetsområden i kommunen.

Det är en stor fördel att planeringsunderlagen tas fram under den pågående översiktsplaneprocessen, d.v.s. parallellt med denna och i vissa fall rentav i ett initialt skede, eftersom bedömningsunderlagen då inte behöver samrådats separat utan de blir i stället underlag och bilagor till själva översiktsplanen.

Pajala kommun bör framöver ha kontinuitet i arbete med översiktsplanen, vilket var det överordnade syftet med den nya lagen från 1 april 2020. Lagen säger att varje kommun ska, under varje ny mandatperiod utarbeta en planeringsstrategi och värdera översiktsplanens aktualitet

(länsstyrelsen bistår också med denna kartläggning), och tillhörande tematiska planer i förhållande uppdaterad kunskap, nya lagar och riktlinjer och i förhållande till kommunens utvecklingsbehov och ändrade planeringsförutsättningar.

Inledningsvis påbörjas arbetet med framtagande av fördjupade tematiska underlag som i förlängningen även kommer återspeglas i den nya översiktsplanen och plankartan.

Med hänvisning till plan- och bygglagens 3 kap. 23 § (2010:900):

”Kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi senast 24 månader efter ett ordinarie val. I strategin ska fullmäktige

1. ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplanen, och
2. bedöma i vilken utsträckning planen är aktuell i förhållande till kraven i 3 §, 4 § andra stycket 1 och 2 samt 5 §.

En planeringsstrategi kan ändras fram till nästa ordinarie val.”

Uppbyggnaden och dispositionen av översiktsplanen ska utföras i enlighet med Boverkets översiktsplanmodell 3.0. Översiktsplanen ska presenteras digitalt, i en digital kartplattform som alltså inkluderar plankarta och planbeskrivning samt innehållet i de tematiska bilagorna, i den mån det anses relevant. Den reviderade översiktsplanen och plankartan, samt tillhörande tematiska bilagor ska finnas tillgängliga även i analoga dokument, i pdf. format.

När kommunfullmäktige har antagit planeringsstrategin ska beslutet tillkännages på kommunens anslagstavla. Inom två veckor efter att beslutet har tillkännagetts ska kommunen dessutom skicka planeringsstrategin och ett protokollsutdrag med beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs.

Med hänvisning till plan- och bygglagen 3 kap. 24 § (2010: 900) ska:

- efter att kommunfullmäktige har antagit eller ändrat planeringsstrategin, ska planeringsstrategin och ett protokollsutdrag med beslutet skickas inom två veckor från det att beslutet har tillkännagetts till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs
- hålla strategin tillgänglig på kommunens webbplats, tills en ny strategi antas (Lag 2020: 76)

Det påpekas att kommunen inom varje mandatperiod ska ta fram en ny planeringsstrategi efter att det ordinarie valet har ägt rum i Sverige.

Observera att kommunens ställningstaganden i planeringsstrategin kan vara av intresse för fler än dem som planeringsstrategin *måste* skickas till.

"Planeringsstrategin" anger vilka nya tematiska planer som behöver utarbetas, beskriver vilka nya planeringsförutsättningar som måste samordnas mot mark- och vattenanvändning och hur kommunen ska arbeta vidare med sin översiktliga planering samt i vilken utsträckning gällande översiktsplaner och tillhörande tematiska planer är inaktuella. Det fortsatta arbetet med översiktsplanen och framtagande av tematiskt inriktade planer är ytterst beslut som fattas av KF som anger inriktningen hur kommunens fortsatta översiktsplanarbete ska bedrivas.

Övrigt förekommande planeringsarbeten: framtagande av enkäter, uppbyggnad och disposition enligt ÖP-modellen 3.0, informationsmöten, kartläggning av förtättningsområden, avstämning mot andra utarbetade planer, medborgardialoger, information på kommunens hemsida, arealanalys mm

Tematiska planeringsunderlag

2024

"Planeringsstrategin",
KF april 2024?

"Vindbruksplan" utarbetas under
den snöfria säsongen - oktober

Kartläggning av möjliga förtättningsområden, värdering av
detaljplaner påbörjas i maj, färdigt i september.

mars – september: Övrigt förekommande planeringsarbeten: framtagande av enkäter, uppbyggnad
och disposition enligt ÖP-modell: 3.0, informationsmöten, digital plattform.

"Klimatanpassningsplanen" påbörjas november, parallellt med revidering av "LIS-
planen", inklusive MKB, i oktober – pågår in i 2025, konsensus ska råda mellan
"Vindbruksplan".

"Näringslivsstrategin" påbörjas under 2024.

Fysiska och digitala medborgardialoger
anordnas, information på kommunens
hemsida, påbörjas under oktober.

"Avfallsplanen" uppdateras, framtagande av en
"Områden för friluftsliv" påbörjas under
november.

Framtagande av ett dokument som beskriver
arbetsmodell och inriktning av hur man
arbetar med "goda gestaltade livsmiljöer",
eventuellt i samarbete med Övertorneå
kommun.

2025

Arbetet med framtagande av "infrastrukturplan" inleds, övergripande
planeringsåtgärder beskrivs, utförande av åtgärder relaterat till en tidsplan
beskrivs, samt infrastrukturella åtgärder ska synliggöras på en karta.

"Klimatanpassningsplanen" och *"LIS-planen"* samordnas mot tematiska planer.

Mål och riktlinjer i *"Bostadsförsörjningsplanen"* ska samordnas mot övergripande strategier, relaterat till vattenförsörjning, VA-plan etc. Arealanalys gällande nya utvecklingsområden påbörjas och värderas mot de redan befintliga.

2026

Arealanalys och beskrivning av befintliga och nya utvecklingsområden, inklusive MKB med återkoppling i digitala kartan. Samråd med externa myndigheter. Underordnade tematiska plankartor struktureras visuellt.

2027

2028

Översiktsplanen samordnas mot samtliga plandokument i pdf. format och i enlighet mot ÖB-modellen 3.0. Översiktsplanens presentation enligt det digitala formatet och pdf.formatet samordnas och justeras mot inkomna yttranden från allmänheten och externa myndigheter.

Under den nya mandatperioden behöver *"Planeringsstrategin"* prövas mot nya planeringsförutsättningar, och detsamma gäller *"Bostadsförsörjningsprogrammet"* gällande mål, riktlinjer och åtgärder.

2029

Översiktsplanen antas och vinner laga kraft.

2030